

ISSN 1304-8120 | e-ISSN 2149-2786

Araştırma Makalesi * Research Article

**Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'ndeki (1. Cilt) Meslek Adları Üzerine
Bir İnceleme – 1 (Müzik, Eğlence ve Gösteri Hayatıyla İlgili Meslek Adları)**

**An Analysis on the Names of Professions in Evliya Çelebi's Travel Book (Volume
1) – 1 (Occupational Names Related to Music, Entertainment and Show Life)***

Murat ÖZGAN

Bilim Uzmanı, MEB Öğretmen
muratozgan07@gmail.com
Orcid ID: 0000-0002-4576-6283

Sadi GEDİK

Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi,
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
sgedik@ksu.edu.tr
Orcid ID: 0000-0002-8952-4788

Öz: Dünya edebiyatının en önemli seyahatnamelerinden birisi, Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'dir. Evliya Çelebi 17. yüzyılda üç kıtada gezmiştir. Bu kıtalar; Asya, Avrupa ve Afrika'dır. Gezilerinin merkezinde Osmanlı Devleti'nin başkenti olan İstanbul bulunmaktadır. Seyahatnâme on cilttir. Bu on ciltlik eserde, üç kıtada yaptığı gezileri anlatmaktadır. Evliya Çelebi Seyahatnâme'de gezdiği yerlerin âdetlerini, kültürünü, tarihini, mimarisini ve iş hayatını çeşitli yönleriyle anlatmıştır. Evliya Çelebi, birinci cildin iki yüz yetmişinci faslında İstanbul'daki bütün esnafın envanterini yazıya dökmüştür. İstanbul'un dört kadılık bölgesindeki elli yedi çeşit meslek grubundan bahseder. Bu gruplardaki meslek çeşitlerini topladığımız zaman 1100 çeşit esnaf adıyla karşılaşırız. Ancak cildin tamamını taradığımızda bu sayı 2139'a ulaşmaktadır. Evliya Çelebi bu esnafın sadece adını zikretmekle kalmaz bunlar hakkında bazı önemli bilgiler de verir. Her esnafın pîrinden, yaptıkları işlerin inceliklerinden, nerede ve ne kadar olduklarından, dükkânlarının nerede bulunduğundan da bahseder. İşte bu çalışmada tespit edilen müzik, eğlence ve gösteri hayatıyla ilgili meslek adları çoğunlukla bu bölümden olmakla beraber bu cildin tamamı taranarak tespit edilmiştir. Seyahatnâme'nin birinci cildinde müzik, eğlence ve gösteri hayatıyla ilgili 238 adet meslek adı tespit edilmiştir. Bu meslek adları tematik olarak altı gruba ayrılabilir. Bu çalışmada bu meslek adlarının yapısı incelenmiştir. Kelimelerin kökeni, aldıkları ekler ve anlamları belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Evliya Çelebi, seyahatnâme, meslek adları, müzik, eğlence, gösteri.

Abstract: One of the most important travel books of world literature is Evliya Çelebi's Travel Book. Evliya Çelebi traveled on three continents in the 17th century. These continents are; Asia, Europe and Africa. At the center of his trips is Istanbul, the capital of the Ottoman Empire. The Seyahatname is in ten volumes. In this teen-volume work, he describes his travels in these three continents. Evliya Çelebi described the places he visited from various aspects. Evliya Çelebi described the customs, culture, history, architecture and business life of the places

* Bu makale birinci yazar tarafından ikinci yazar danışmanlığında Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde hazırlanan "Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'ndeki (1. Cilt) Meslek Adları Üzerine Bir Dil İncelemesi" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Geliş Tarihi: 21.09.2022

Kabul Tarihi: 01.12.2022

Yayın Tarihi: 31.12.2022

Atıf: Özgan, M. & Gedik, S. (2022). Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'ndeki (1. Cilt) Meslek Adları Üzerine Bir İnceleme – 1 (Müzik, Eğlence ve Gösteri Hayatıyla İlgili Meslek Adları). *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(3), 1356-1376. Doi: 10.33437/ksusbd.1178271

---

he visited in his Seyahatnâme from various aspects. Evliya Çelebi wrote down the inventory of all the tradesmen in Istanbul in the two hundred and seventieth chapter of the first volume. He talks about fifty-seven different occupational groups in the four districts of Istanbul. When we collect the types of professions in the these groups, we come across 1100 types of tradesmen. However, when we scan the entire skin, this number reaches 2139. Evliya Çelebi not only mentions the names of these tradesman, but also gives some important information about them. He also talks about the master of every tradesman, the details of their work, where and how much they are, and where their shops are. Here, the names of professions related to music, entertainment and show life identified in this study are mostly from this section, but the whole of this volume has been scanned. In the first volume of Seyahanâme, 238 profession names related to music, entertainment and show life have been identified. These occupational names can be thematically divided into six groups. In this study, the structure of these profession names was examined. The origin of the words, their suffixes and their meanings are indicated.

Keywords: Evliya Çelebi, seyahatnâme, the names of professions, music, show, entertainment.

GİRİŞ

Evliya Çelebi'nin Hayatı, Ailesi, Eğitimi, Meslekleri, Kişiliği, Seyahatları ve Seyahatnâmesi Hakkında Genel Bilgiler

Evliya Çelebi'nin gerçek adının ne olduğu bilinmemekle birlikte Seyahatnâme'de *Evliya Çelebi* adı geçtiği için bu isim kullanılmaktadır. Evliya Çelebi'nin hocası olan Evliya Mehmet Efendi'ye saygılarından dolayı Evliya Çelebi bu ismi ya kendisi seçmiş ya da babası vermiştir (Çelik Şavk, 2011: 1). *Evliya Çelebi* unvanı dışında Seyahatnâme'de Evliya Çelebi kendinden bahsederken *hakîr, fakîr, bî-riyâ ve seyyâh-ı âlem ve nedîm-i benî âdem* diyerek bahseder (Akalin, 2011: 2).

Evliya Çelebi, 1020 yılının, (25 Mart 1611) Muharrem ayının onuncu gününde, Aşure gününde doğduğunu belirtir. Dönem, Sultan Ahmed Han dönemidir (1/170). İstanbul'un Unkapanı semtinde dünyaya gelen Evliya Çelebi için bazı kaynaklar Kütahya'nın Zeryan Mahallesi'nde doğduğunu belirtir ki bugün bu mahalleye Saray Mahallesi denilmektedir (Çelik Şavk, 2011: 2).

Evliya Çelebi hayatı boyunca hiç evlenmemiştir. Seyahat etmeyi seven, ata binen, cirit oynayan, iyi silah kullanan, çevik ve sağlıklı bir bedene sahiptir. Sakalını tıraş eder, saçını sakalını tıraş ederek çullaki yani dimdızlak Kalenderî dervişlerine benzemiştir. Kafası gövdesine göre büyüktür. Zayıf ve ince yapılıdır. Pek çok savaşa katılmış, yirmi iki savaştan önemli bir yara almadan çıkmıştır. Ancak cirit ile sakalaşma sırasında dört dişini kaybetmiştir. Bu yüzden de Kuran okurken bazı sesleri çıkaramadığını belirtir. Sonra Viyana'da tanıştığı bir diş hekimine dişlerini tedavi ettirmiştir (Akalin, 2011: 12; Çelik Şavk, 2011: 2; Kahraman 2013: 37; Akalin, 2011: 16-18).

Evliya Çelebi zeki, nüktedan, kültürlü ve sevimli bir kişidir. Alçakgönüllü olması sebebiyle pek çok dostu olmuştur. Bu dostları önemli ölçüde bürokrasidendir. Aynı zamanda eğlence kültürüne vakıftır. İstanbul'daki meddahlık, sazanelik gibi eğlence ortamını da bilir.

Dedesı İstanbul'un fethine katılmış olan Yavuz Er Bey'dir. Babası, Saray-ı Amire kuyumcubaşısı Derviş Zillî Efendi'dir. Annesi Melek Ahmed Paşa'nın akrabasıdır. Evliya Çelebi'nin kaç kardeşi olduğu bilinmemektedir (Kahraman, 2013: 13-43, Çelik Şavk, 2011: 6).

Evliya Çelebi öncelikle babasından ve Unkapanı'ndaki babasının dükkânına gelen bilgili insanlardan bilgi edinmiştir. Babasının saraydaki görevinden dolayı önemli kişilerden eğitim almıştır. Şeyhülislam Hamid Efendi Medresesinde 7 yıl okumuştur. Evliya Çelebi Türkçeyi düzgün kullanan Arapça, Farsça, Rumca, Latince ve Yunanca bilen bir seyyahtır. Babasından hat, resim ve oyma sanatını öğrenmiştir. Enderun Mektebine kabul edilmiş ve Saray'da tecvid, hat, musiki gibi konularda bilgisini geliştirmiştir (Çelik Şavk, 2011: 8-9; Kahraman, 2013: 17-18; Akalin, 2011: 2; Dülger, 2006: 1-2).

Evliya Çelebi yaptığı işleri genel olarak seyahatleri için bir vasıta yapmıştır. Seyahatlerini büyük ölçüde resmî bir işle birlikte yapmıştır. Mektup getirip götürmek, köyleri tahrir etmek, vergi toplamak gibi görevleri yüklenmiştir. Daha güvenli yolculuk yapmak için elçi kabilelerine katılmıştır. Enderun eğitiminden sonra Saray'da musahip yani sohbet eden, sohbet arkadaşı olarak bulunur. Yani yerine göre musahip yerine göre sipahi yerine göre imam, müezzin gibi pek çok rolde bulunmuştur (İlgürel, 1995: 531; Çelik Şavk, 2011:9).

Evliya Çelebi'nin seyahat merakında yetiştiği çevrede dinlediği hikâyelerin önemli bir etkisi olduğu söylenebilir. Ondaki farklı yerleri görme, farklı kültürleri tanıma merakı seçkin bir çevrede dinlediği hatıraların etkili olduğu muhakkaktır. Ancak kendisi seyahatlere başlama öyküsünü bir rüyaya dayandırır. Evliya Çelebi bu rüya meselesini eserinin başlarında anlatır. Aktardığına göre rüyayı 1040 Muharrem'inin (19 Ağustos 1630) Aşure gecesinde görür. Rüyasında "Şefa'at yâ Rasulullah!" demek yerine heyecanlanarak "Seyahat yâ Rasulullah!" demiştir. Evliya Çelebi, rüyasını Kasımpaşa Mevlevihanesi şeyhi Abdullah Dede'ye anlatmış ve Şeyh, bu rüyanın hayırlı bir rüya olduğunu yorumlamış ve seyahate çıkmasını önermiştir. Evliya Çelebi gördüğü bu rüya vesilesiyle seyahatlerine başlamıştır. Başlangıçta babası izin vermemiş ancak onun kararlılığını görünce izin vermiştir. 70 yıllık hayatının 50 yılını seyahatlerde geçirmiştir. 1640 yılında Bursa ve İzmit ile başladığı seyahatlerine 1672 yılına kadar devam etmiştir. Son seyahatini Mekke, Medine ve Kahire'ye yapmıştır (Çelik Şavk, 2011: 9-23).

Evliya Çelebi'nin ölüm tarihi ve yeri konusunda kesin bir kanaate varılamamıştır. Araştırmacılar onun Mısır'dan İstanbul'a dönerken yolda veya İstanbul'da ölmüş olabileceği üzerinde durmaktadır. Tarih olarak 1682 ile 1690 yılları arasında ölmüş olabileceği belirtilmektedir. İstanbul'da Müeyyitzade kabri civarındaki aile kabristanlığına defnedildiği ileri sürülmektedir (Çelik Şavk, 2011:15; Dülger, 2006: 1-2; Kahraman, 2013: 24).

Seyahatnâme

Türk ve Dünya edebiyatının en muazzam seyahatnamelerinden biri olan Evliya Çelebi Seyahatnâmesi 10 ciltlik oldukça hacimli bir eserdir. Eser 17. yüzyıl dünyasının seyahatnamesidir. Asya, Avrupa ve Afrika olmak üzere üç kıtada yapılan seyahatlerin bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Ancak bu Seyahatnâme'nin merkezinde İstanbul ve sonra Osmanlı coğrafyası vardır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun en geniş topraklara sahip olduğu Viyana bozgunu öncesi 17. yüzyılda yazılan Seyahatnâme'nin içeriği ciltlere göre şöyle özetlenebilir:

Birinci Cilt: Bu cildin konusu başlıca İstanbul'dur. 1630-1640 yılları arası İstanbul. İstanbul'un çeşitli makam ve mekânları, camiler, hamamlar, kervansaraylar, tekkeler, mescitler vs. Âlimler, vezirler, nişancılar gibi Fatih Döneminden itibaren önemli şahsiyetler. İstanbul esnafı ve zanaatkârları bu ciltte anlatılır.

İkinci Cilt: Bu ciltte özellikle mekân olarak Bursa ve Mudanya öne çıkmaktadır. İstanbul fethedilmeden önceki Osmanlı sultanları ve Osmanlı Devleti'nin kuruluşu, Bursa'nın önemli şahsiyetleri olan şairler, vezirler, âlimler... Karadeniz, Kırım, Gürcistan, Amasya, Niksar, Bolu, Nahcivan, Erzurum, Bakü, Tebriz, Erzincan, Bayburt, Ankara ve Merzifon bu ciltte geçen mekânlardır.

Üçüncü Cilt: Üçüncü ciltte Üsküdar'dan başlayarak Şam'a kadar bütün bütün şehirler ve kasabalar bu ciltte söz konusu olmuştur: Eskişehir, Konya, İskenderun, Tire, Akre, Kızıl Deniz, Ölü Deniz, Urfa, Kayseri, Sivas, İskilik, Rusçuk, Niğbolu, Filibe, Silistre, Sofya, Şumnu, Edirne geniş bilgilerle anlatılır.

Dördüncü Cilt: Dördüncü ciltte İstanbul'dan Van'a uzanan kasabalar ve şehirler anlatılmaktadır. Malatya, Mardin, Diyarbakır, Sincar, Ahlat, Bitlis. Evliya Çelebi elçi olarak İran'a gitmiş ve bu seyahati sırasında gördüğü Tebriz, Erdebil, Kum, Kazvin, Basra, Kufe, Bağdad, Cizre, Abadan, Musul ve Tikrit de bu ciltte anlatılmaktadır.

Beşinci Cilt: Beşinci cildin konusunu ise şu yerler oluşturmaktadır: Avrupa'dan Varna, Silistre, Belgrad, Sarayevo, Zagreb, Üsküp, Köstence, Sofya, Kırıklareli, İstanbul; Anadolu'dan Tokat, Sarıkamış, İznik, Bursa vs.

Altıncı Cilt: Almanya ve Macaristan'ın çeşitli şehirleri; Kaşav, Temeşvar, Koloşvar, Mohaç, Peç, Sibiv, Budin, Estergon, Uyvar, Belgrad, Mostar, Dubrovnik, Kanije, Zigetvar.

Yedinci Cilt: Bu ciltte Avrupa'nın bazı şehirleri ile Karadeniz'in kuzeyinde bulunan şehirler dikkat çekmektedir: Avusturya, Dağıstan, Kırım, Çerkezistan, Kıpçak diyarı, Belgrad, Viyana, Budapeşte, Wallaçya, Oçakov, Krakow, Bahçesaray, Saratov, Astrahan, Kazan, Azov, Kalmukya.

Sekizinci Cilt: Sekizinci ciltte Azak'tan Kırım'a, Selanik üzerinden Yunanistan ve Mora'ya kadar yapılan seyahatler sonunda İstanbul'a dönüş anlatılmaktadır. Bu bölgelerdeki pek çok şehir bu ciltte anlatılmaktadır.

Dokuzuncu Cilt: Dokuzuncu ciltte ağırlıklı olarak Anadolu şehirleri ve Ortadoğu bulunmaktadır. İstanbul, Kütahya, Afyon, Manisa, İzmir, Aydın, Denizli, Muğla, Ege Adaları, Bodrum, Antalya, Isparta, Karaman, Tarsus, Silifke, Antep, Kilis, Halep, Lazkiye, Şam, Beyrut, Kudüs, Mekke ve Medine.

Onuncu Cilt: Bu ciltte Mısır ve çevresi anlatılmaktadır: Kahire, Tanta, Nil, İskenderiye, Funcistan (Çelik Şavk, 2011: 26-32)

Seyahatnâme'nin Yazmaları ve Yayınları

Anlatılan mekânlar içinde merkezi İstanbul olan Seyahatnâme'nin yazmaları da doğal olarak İstanbul kütüphanelerinde bulunmaktadır. Bu kütüphaneler; Millet Kütüphanesi, Süleymaniye Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi ve Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi. Hangi kütüphanede hangi ciltlerin bulunduğu ile ilgili bilgiler için Çelik Şavk (2011)'a bakılabilir.

Seyahatnâme'yi Batı'da ilk tanıtan Hammer olmuştur. 1804 yılında, önce eserin dördüncü cildini temin etmiş sonraki yıllarda birinci, ikinci ve üçüncü ciltlerini de temin ederek 1814 yılında eseri tanıtan bir yazı yazmıştır. Daha sonra ise birinci ve ikinci cildin bir kısmını İngilizceye çevirmiştir.

Seyahatnâme'nin ilk yayınları seçmeler şeklinde yapılmıştır. 1843 yılında Mısır'da Müntehabât-ı Evliya Çelebi adıyla basılmıştır. İkdam Gazetesi sahibi Ahmed Cevdet Bey ile Necip Asım Bey İstanbul Pertev Paşa Kütüphanesindeki Seyahatnâme nüshasını esas alarak 1896 yılında basmaya başlamışlardır. Seyahatnâme'nin ilk altı cildi 1902 yılına kadar basılmış, yedinci ve sekizinci ciltleri 1928 yılında Türk Tarih Encümeni tarafından, dokuzuncu ve onuncu ciltleri ise Latin harfleri ile 1935-1938 yılları arasında Maarif Vekaleti (Millî Eğitim Bakanlığı) tarafından yayımlanmıştır. Böylece 1938 yılında bu ilk tam metin yayımı tamamlanmıştır. 1999 yılına kadar genellikle bu yayımlar üzerinden çalışmalar yürütülmüştür.

Yukarıdaki yayımlardan yıllar sonra yani 1999 yılında Yapı Kredi Yayınları daha düzenli bir yayım faaliyetini başlatmış ve aşağıdaki şekilde ciltlerin yayımını tamamlamıştır:

Dankoff, Robert; Kahraman, Seyit Ali; Dağlı, Yücel (2006). *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi (1. Kitap)*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.

Kurşun, Zekeriya; Kahraman, Seyit Ali; Dağlı, Yücel (1999). *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi (2. Kitap)*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.

Dağlı, Yücel; Kahraman, Seyit Ali (1999). *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi (3. Kitap)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Dağlı, Yücel; Kahraman, Seyit Ali (2001). *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi (4. Kitap)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Dağlı, Yücel; Kahraman, Seyit Ali; Sezgin, İ. (2001). *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi (5. Kitap)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Kahraman, Seyit Ali; Dağlı, Yücel (2002). *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi (6. Kitap)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Dağlı, Yücel; Kahraman, Seyit Ali, Dankoff, Robert (2003). *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi (7. Kitap)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Kahraman, Seyit Ali; Dağlı, Yücel; Dankoff, Robert (2003). *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi (8. Kitap)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Dağlı, Yücel; Kahraman, Seyit Ali, Dankoff, Robert (2005). *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi (9. Kitap)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Dağlı, Yücel; Kahraman, Seyit Ali, Dankoff, Robert (2007). *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi (10. Kitap)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. (Çelik Şavk 2011: 24)

Bu çalışmada, yukarıdaki yayınlardan *Dankoff, Robert; Kahraman, Seyit Ali; Dağlı, Yücel (2006). Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi (1. Kitap), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları* adlı yayın esas alınmıştır.

Seyahatnâme’de Müzik, Eğlence ve Gösteri Hayatıyla İlgili Meslek Adları

4. Murad, Bağdat seferine çıkmadan önce hazırlık için İstanbul’daki bütün loncaların geçit töreni yapmasını ve İstanbul’daki dükkânların ve binaların envanterinin çıkarılmasını istemiştir. Melek Ahmet Paşa, Bağdat’ın fethinden sonra bu kayıtların bulunduğu defteri ele geçirmiş ve bir şekilde bu defter Evliya Çelebi’nin eline geçmiştir. Evliya Çelebi de Seyahatnâme’nin birinci cildinde buradaki bilgileri kullanmıştır (Akalin, 2011:18).

Evliya Çelebi, birinci cildin iki yüz yetmişinci faslında İstanbul’daki bütün esnafın envanterini yazıya dökmüştür. İstanbul’un dört kadılık bölgesindeki elli yedi çeşit meslek grubundan bahseder. Bu gruplardaki meslek çeşitlerini topladığımız zaman 1100 çeşit esnaf adıyla karşılaşırız. Ancak cildin tamamını taradığımızda bu sayı 2139’a ulaşmaktadır. Evliya Çelebi bu esnafın sadece adını zikretmekle kalmaz bunlar hakkında bazı önemli bilgiler de verir. Her esnafın pîrinden, yaptıkları işlerin inceliklerinden, nerede ve ne kadar olduklarından, dükkânlarının nerede bulunduğundan da bahseder. İşte bu çalışmada tespit edilen müzik, eğlence ve gösteri hayatıyla ilgili meslek adları çoğunlukla bu bölümden olmakla beraber bu cildin tamamı taranarak tespit edilmiştir.

Meslekler ve meslek adları toplumların sosyal, kültürel ve ekonomik hayatı ile ilgili önemli ipuçları verir. İnsanlar en eski dönemlerden itibaren yeteneklerini geliştirerek yeni meslekler oluşturmuşlardır. M.Ö. 8. yüzyılda Asur sarayında çeşitli mesleklerin bilindiği anlaşılmaktadır. İnsanlar yerleşik hayata geçip şehirler kurdukça meslekler de çeşitlenir (Şen, 2007:1). Meslek adlarındaki çeşitliliğin, iş kollarındaki dallanışın örneklerinden bazıları bugün dönemini tamamlamış, kullanımdan düşmüştür. Bunları Osmanlı dönemi söz varlığında bulmaktayız (Zülfikar, 2007:174).

Türk tarihi boyunca Türklerin hayat tarzına göre çeşit çeşit mesleklerle ve meslek adlarıyla karşılaşmaktadır. Köktürk döneminde meslek adlarında göçebe bir hayatın izleri görülürken Uygur döneminde daha zengin bir yerleşik hayata dair meslek adları görülür. Ancak hemen hemen her dönemde meslek adları içerisinde en çok kullanılan ek +CI isimden isim yapma eki ile -ICI fiilden isim yapma ekidir. Köktürk metinlerinde *armakçı, bedizçi, yağıcı, yogçı*; Uygur metinlerinde *tarikçi, sürçi, titigçi*; Karahanlı metinlerinde *tamgaçı, tapugçı, yükçi* örnek olarak sayılabilir (Zülfikar, 2007: 175).

Türklerin İslamiyet’i kabul etmesinden sonra Türkçenin en fazla etkileşim halinde olduğu diller Arapça ve Farsça olmuştur. Bu durumu meslek adları üzerinde de görmekteyiz. Köktürk ve Uygur döneminde meslek adları daha çok Türkçe kökenli kelimelerle ve eklerle yapılırken Karahanlı döneminden itibaren Arapça ve Farsça kökenli kelime ve eklerle yapılmış meslek adları da yavaş yavaş metinlerde görülmeye başlar. Seyahatnâme’de özellikle Farsça eklerle yapılmış meslek adları dikkat çekmektedir.

17. yüzyılda yazılan Seyahatnâme’de meslek erbapları ve dolayısıyla meslek adlarında zenginlik görülür. Seyahatnâme’nin birinci cildinde tespit edilen meslek adlarının bir kısmı günümüzde kullanılmamaktadır. Bazıları ise değişime uğramıştır. Seyahatnâme’de başta Türkçe, Arapça, Farsça, Fransızca, Rumca, İtalyanca kökenli olmak üzere toplam 19 dilden meslek adları ile karşılaşmaktadır. Ayrıca aynı mesleğin farklı kökenli dillerden adlandırılması da söz konusudur.

Evliya Çelebi, eserinde meslek adları ile ilgili açıklamalar yaparken mizahı da elden bırakmamıştır. Mesela İstanbul’daki çinici esnafına *eyvaycı* denildiğini aktarır. Sebebini şöyle açıklar: Çiniciler değerli eşyalarını dükkânlarında sergilerken depremden, fareden, kediden veya şehir oğlanlarının taş atarak çinilere zarar vermesinden korumak için “ey vay” diyerek bağırırmaktadırlar. Bundan dolayı bunlara *eyvaycı* denilmektedir. Çeşitli gramer yapılarında meslek adları bulunur. Farsça izafet terkipleri, Türkçe sıfat tamlamaları, hem Farsça -ân hem de Türkçe -lar/-ler ekli meslek adları gibi çeşitli yapılarla meslek adları vardır. Zaman zaman Arapça kalıplarla da meslek adları yapılmıştır. Mesela *hayl* kelimesinden atlı anlamında *hayyâl* yapılmıştır.

Seyahatnâme'nin birinci cildinde müzik, eğlence ve gösteri hayatıyla ilgili 238 meslek adı bulunmaktadır. 29 grup meslek adları içerisinde en fazla müzik, eğlence ve gösteri hayatıyla ilgili meslek adlarının bulunduğu görülür. Bu durum İstanbul'daki kültür, eğlence ve sanat hayatının ne kadar canlı olduğuna işaret etmektedir. Evliya Çelebi, çalgıcıları ve ses sanatçıları eserinde ayrıntılı bir şekilde yazmıştır.

Evliya Çelebi; müzik, eğlence ve gösteri hayatıyla ilgili meslekler için bir bölüm yapmış ve bu bölüme de bir isim vermiştir: *esnâf-ı hânendegân-ı mutribân u rakkâsân, sitâyışnâme-i mutribân, esnâf-ı lu'bedabâzân u sâzendegân u mudhikân, esnaf-ı hoşsohbet nedîmân-ı mukallidân ve esnâf-ı bozacıyân-ı mezmûmân.*

Evliya Çelebi, çalgıcıları ve ses sanatçıları ayrıntılı bir şekilde anlatır. Çalgıların kim tarafından icat edildiğini, çalgıların üstatlarını ve kimlerin çaldığını ayrıntılı olarak anlatır. Gösteri hayatıyla ilgili olarak taklitçilerden, pehlivanlardan, güldürücülerden, oyuncularından ve çeşitli hayvanlarla ya da eşyalarla gösteri yapan meslek ustalarından bahseder. Bu meslek erbabı ile ilgili ayrıntılı bilgi verir. Mesela oyuncuların oluşturduğu 12 kolu isimleriyle zikreder.

Evliya Çelebi, eserin birinci cildinde, müzik, eğlence ve gösteri hayatıyla ilgili meslek adlarının diğerlerine göre çok daha fazla olduğuna işaret eder. Bu durum 17. yüzyılda İstanbul'daki kültür ve sanat hayatının zenginliğini ve çeşitliliğini göstermektedir. Bu ciltte en fazla geçen meslek adı *sâzendedir*. *Sâzende* hem tek başına bir meslek adı olarak kullanılmakta ve hem de *sâzendegân-ı avvâd* (ud çalan sanatçılar), *sâzendegân-ı deblekciyân* (dümbelek çalan sanatçılar) gibi diğer meslek adlarının bir parçası olarak kullanılmaktadır. Yani *sâzende* aynı zamanda bir grup meslek adıdır. İçerisinde *sâzende* veya *sâzendegân* kelimeleri geçen meslek adı 77 adettir. İkinci sırada sık kullanılan meslek adı ise *pehlevândır*. *Pehlevân* kelimesi de hem başlı başına bir meslek adıdır hem de *pehlevânân-ı küştęirân*, *pehlevân-ı simyâyî* gibi bir meslek adının içinde kullanılmaktadır. Pehlevân kelimesiyle yapılmış yedi meslek adı geçmektedir.

Bu bölümde Seyahatnâme'nin birinci cildinde geçen müzik, eğlence ve gösteri hayatıyla ilgili 238 meslek adı tematik olarak sınıflandırılacak ve bunların yapıları ile kökenleri parantez içinde belirtilip günümüz Türkçesindeki karşılıkları verilecektir. Bu meslek adlarını tematik olarak altı gruba ayırmak mümkündür:

1. Herhangi bir müzik aletini çalan kişilere verilen meslek adları,
2. Oyun yaparak gösteriye dayanan meslek adları,
3. Sesli olarak şarkı, türkü vb. söyleyen kimselere verilen meslek adları,
4. Eğlence mekânlarında çalışan veya bulunan kişilere verilen meslek adları,
5. Dostluk, yakın arkadaşlık, sohbet arkadaşlığı ile ilgili isimlendirmeler,
6. Spora dayalı gösterilerle ilgili isimlendirmeler.

Herhangi bir müzik aletini çalan kişilere verilen meslek adları

ağız düdüğü sâzendederi: (T. *ağız* + T. *tüt-* "emmek" + T. *-ek* > *düdük* + T. *-ü* +Far. *sâz* +Far. *-ende* + T. *-leri*) Ağız düdüğü çalan sanatçılar. (1/346)

avvâd: (Ar.*avvâd*) Ut çalan. (ÖTS, 2007: I, 368) (1/337, 1/344)

bârbûtci(u)yân: (Rum. *barbitone* > *bârbût* "eski bir çalgı." (ÖTS, 2007: I, 466) + T. *-cı* / *-cu* +Far. *-(y)ân*) Barbutçular; barbut çalan kimseler. (1/337, 1/345)

çağanabâzân: Far. *çegâne* > *çağana* "çengi ya da dansözlerin oynarken parmaklarına takarak birbirine vurmak suretiyle ritim sesi çıkarttıkları küçük pirinç yuvarlak zil." (ÖTS, 2007: I, 851) +Far. *-bâz* +Far. *-ân*) Çağanabazlar; çağana çalan kimseler. (1/173, 1/347, 1/348)

cengciyân: (Far. *çeng* > *ceng* "eskiden dikine tutulan ve parmakla çalınan kanuna benzer 17-40 arası telleri bulunan bir saza verilen ad." (ÖTS, 2007: I, 930) + T. *-ci* +Far. *-(y)ân*) Çengciler; çeng denilen sazi çalan kimseler. (1/337)

çağanacıyân: (Far. *çegâne* > *çağana* “çengi ya da dansözlerin oynarken parmaklarına takarak birbirine vurmak suretiyle ritim sesi çıkarttıkları küçük pirinç yuvarlak zil.” (ÖTS, 2007: I, 851) + T. *-ci* +Far. *-(y)ân*) Çağanacılar; çağana çalan kimseler. (1/338)

çalıcı mehterân / çalıcı mehterler: (T. *çal-* + T. *-(i)ci* +Far. *mehter* +Far. *-ân* / T. *çal-* + T. *-(i)ci* +Far. *mehter* + T. *-ler*) Çalıcı mehterler; Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre bunlar her gece fasıl ve cengi-i harbi çalıp padişaha dua ederler. (1/9, 1/335, 1/336)

çalıcılar: (T. *çal-* + T. *-(i)ci* + T. *-lar*) Herhangi bir çalgı çalan kimseler. (1/345)

çartâyî: (Far. *çâr* +Far. *târ* > *çartâ* “eskiden kullanılan dört telli, perdeli bir tür telli saza verilen ad.” (ÖTS, 2007: I, 895) + Ar. *-(y)î*) Çartacı; çarta denilen sazı çalan kimse. (1/337, 1/344)

çengî: (Far. *çeng* “eskiden dikine tututan ve parmakla çalınan kanuna benzer 17-40 arası telleri bulunan bir saza verilen ad.” (ÖTS, 2007: I, 930) + Ar. *-î*) “Çenk denilen sazı çalan kimse.” (ÖTS, 2007: I, 931) (1/121, 1/343, 1/344, 1/349)

çeşdeciyân / çeşteci: (Far. *şeş* +Far. *-târ* > *çeşde* “teknesi yarım küre biçiminde, uzun saplı, beş telli, sık perdeli bir tür çöğür.” (ÖTS, 2007: I, 942) + T. *-ci* +Far. *-(y)ân* /Far. *şeş* +Far. *-târ* > *çeşte* + T. *-ci*) Çeşteçiler; çeşte çalan kimseler. (1/124, 1/337, 1/345)

çöğürücü: (T. *çög* + T. *-(ü)r* > *çöğür* “iri gövdeli, kısa saplı bir saz.” (KBS, 2007: I, 252) + T. *-cü*) Çöğür çalan kimse. (1/9, 1/337, 1/345, 1/352)

dâ'ireciyân: (Ar. *dâ'ire* “saz takımında usul vurmaya yarayan tef.” (ÖTS, 2007: I, 1079) + T. *-ci* +Far. *-(y)ân*) Daireciler; tef çalan kimseler. (1/336)

dâ'irezân / dâ'irezen: (Ar. *dâ'ire* +Far. *-zân* / *-zen*) “Saz takımında tef çalan kişi; tefçi.” (ÖTS, 2007: I, 1079) (1/336, 1/341, 1/343, 1/344, 1/347)

davulcuyân: (Ar. *tabl* > *davul* + T. *-cu* +Far. *-(y)ân*) Davulcular; davul çalan kimseler. (1/336)

dinkefcüyân: (Ar. *tabl* +Far. *-ek* > *dübelek* > *dinkef* + T. *-ci* +Far. *-(y)ân*) Dinkefçiler; dinkef denilen küçük def çalan kimseler. (1/338)

ehl-i hevâ-yı kudüm ve kös ve tablbâz ve deblekciyân: (Ar. *ehl* +Far. *-i* + Ar. *hevâ* +Far. *-(y)ı* + Ar. *kudüm* > *kudüm* + Ar. *ve* +Far. *kûs* > *kös* + Ar. *ve* + Ar. *tabl* +Far. *-bâz* + Ar. *ve* + Ar. *tabl* +Far. *-ek* > *deblek* + T. *-ci* +Far. *-(y)ân*) Dümbelekçi, tablbaz, kös, kudüm heva ehli; Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre zor bir iş olup bu sanatı ancak bir kişi yapabilir. (1/337)

esnâf-ı kâr, mûsikâr: (Ar. *esnâf* +Far. *-ı* +Far. *-kâr* +Far. *mûsikâr* “uç uca eklenmiş neye benzer bir çok düdükten meydana gelmiş nefesli çalgı; mîskal.” (ÖTS, 2007: III, 3316)) Musikâr esnafı; musikâr çalan kimseler. (1/337)

filcân-ı sâzciyân: (Far. *pingân* / Ar. *fincân* > *filcân* +Far. *-ı* +Far. *sâz* + T. *-ci* +Far. *-(y)ân*) Fincan sazcısı; fincan sazı çalan kimseler. (1/338)

hünkâr mehterbaşısı: (Far. *hudâvendgâr* > *hünkâr* +Far. *mehter* + T. *baş* + T. *-ı* + T. *-sı*) Padişah mehterbaşısı. bkz. mehterbaşı (1/338)

ıklıkçı: (? *ık-lık* “kabak veya oyulmuş ağaçtan yapılmış, kemençeye benzer üç telli bir eski Türk sazı.” (ÖTS, 2007: II, 2034) + T. *-ci*) İklıkçı; ıklık çalan kimseler. (1/337, 1/345)

kaba zurnacıyân: (T. *kaba* +Far. *surnây* > *zurna* + T. *-ci* +Far. *-(y)ân*) Kaba zurnacılar; kaba zurna çalan kimseler. (1/337)

kamış mizmerciyân: (T. *kamış* + Ar. *mizmâr* > *mizmer* “ney türünden bir saz.” (ÖTS, 2007: III, 3247) + T. *-ci* +Far. *-(y)ân*) Kamış mizmerçileri; kamış mizmeri çalan kimseler. (1/338)

kânûncu: (Rum. *organon* > Ar. *kânûn* + T. *-cu*) Kanuncu; kanun çalan kimse. (1/337, 1/344)

kânûnî: (Rum. *organon* > Ar. *kânûn* + Ar. *-î*) “Kanun çalan kişi; kanuncu.” (ÖTS, 2007: III, 2392) (1/344)

karadüzenci: (T. *kara* + T. *tüz-* > *düz-* + T. *-en* “üç telli tambura.” (ÖTS, 2007: III, 2415) + T. *-ci*) Karadüzen çalan kimse. (1/337)

kemânçeciyan: (Far. *kemân* +Far. *-çe* + T. *-ci* +Far. *-(y)ân*) Kemançeciler; kemençe çalan kimseler. (1/337)

kemânî: (Far. *kemân* + Ar.-î) “Keman çalan kimse; kemancı.” (ÖTS, 2007: III, 2538) (1/343, 1/344)

kopuzcu: (T. *kop-* “patlamak; yankı vermek” + T. *-uz* + T. *-cu*) “Kopuz çalan kimse.” (ÖTS, 2007: III, 2744) (1/337, 1/344)

kudümzen: (Ar. *kudûm* > *kudûm* +Far. *-zen*) “Kudüm çalan sanatkâr.” (ÖTS, 2007: III, 2822) (1/344)

mehterbaşı: (Far. *mehter* + T. *baş* + T. *-i*) “Mehter takımının yetiştirilmesi ve çalışmasından sorumlu kimse; mehterhanenin başı.” (ÖTS, 2007: III, 3115) (1/335, 1/336, 1/338)

mehterân: (Far. *mehter* +Far. *-ân*) Mehterler. bkz. çalıcı mehterân / çalıcı mehterler (1/336, 1/346)

mehterân-ı bîrûn: (Far. *mehter* +Far. *-ân* +Far. *-i* +Far. *bîrûn*) Dış mehterler. bkz. mehterân-ı Yedikulle (1/336)

mehterân-ı kösciyân: (Far. *mehter* +Far. *-ân* +Far. *-i* +Far. *kûs* > *kös* “mehter takımında davula benzer vurmali çalgı.” (ÖTS, 2007: III, 2797) + T. *-ci* +Far. *-(y)ân*) Köşçü mehterleri; Evliya Çelebi’nin açıklamasına göre bunlar bayram gece ve gündüzlerinde, padişah düğünlerinde ve on sekiz padişah ile kralın elçileri toplandığında köslerini çalarlar. (1/336)

mehterân-ı Yedikulle: (Far. *mehter* +Far. *-ân* + Far. *-i* + Öza. *Yedikulle*) Yedikulle mehterleri; Evliya Çelebi’nin açıklamasına göre bunlar akşamdan sonra ve sabah fasl ederler. Ayrıca düğünlerde çalıp kazanç sağlarlar. (1/336)

miskâlî: (Far. *mûsikâr* > *miskâl* + Ar.-î) Miskal denilen sazı çalan kimse. (1/220, 1/251, 1/331, 1/343, 1/344)

muğnici: (Ar. *mugnî* > *muğni* “eskiden Batı Anadolu’da yaygın olarak kullanılan rebap ve kanun arasında otuz dokuz kırıli, gövdesi rebaptan büyük bir çalgı.” (ÖTS, 2007: III, 3275) + T. *-ci*) Muğni çalan kimse. (1/337, 1/345)

mutribân: (Ar. *mutrib* > *mutrib* + Far. *-ân*) “Çalgı çalanlar; çalgıcılar.” (ÖTS, 2007: III, 3329) (1/9, 1/152, 1/341, 1/343, 1/345, 1/347, 1/348, 1/355, 1/357)

Ekrâd mutribleri: (Öza. *Ekrâd* + Ar.*mutrib* > *mutrib* + T. *-ları*) Kürt çalgıcıları. (1/345)

Kürdistân mutribleri: (Öza. *Kürdistân* + Ar.*mutrib* > *mutrib* + T. *-ları*) bkz. Ekrâd mutribleri (1/345)

nakarezâ(e)n: (Ar. *nakare* “davul; kös; nakkare.” (ÖTS, 2007: IV, 3480) + Far. *-zen* / *-zan*) Nakkare çalan kimse. (1/343)

neyzen: (Far. *ney* + Far. *-zen*) “Ney üfleyici; ney çalan kimse.” (ÖTS, 2007: IV, 3538) (1/222, 1/343, 1/344)

neyzenbaşı: (Far. *ney* + Far. *-zen* + T. *baş* + T. *-i*) Ney üfleyenlerin başı, âmiri. (1/343)

neyzen-i kadîm: (Far. *ney* + Far. *-zen* + Far. *-i* + Ar. *kadîm*) Eski neyzen; ney üfleyen kimse. (1/337)

parmak zilcileri: (T. *barmak* > *parmak* + Far. *zîr* > *zil* + T. *-ci* + T. *-leri*) Parmak zili çalan kimseler. (1/345)

ravzacı: (Ar. *ravza* "Arapkirli Şükrullah Bey tarafından icat edilmiş beş telli bir saz." (ÖTS, 2007: IV, 3943) + T. *-ci*) Ravza denilen sazı çalan kimse. (1/337, 1/344)

rebâbcıyân: (Ar. *rebâb* "gövdesi Hindistan cevizinden yapılmış, uzun saplı telli çalgı." (ÖTS, 2007: IV, 3944-3945) + T. *-ci* + Far. *-(y)ân*) Rebapçılar; rebap çalan kimseler. (1/336)

sâde tanbûracılar: (Far. *sâde* + Ar. *tanbûre* > *tanbûra* "Türk halk müziğinde kullanılan, tezene ile çalınan bağlama ailesinden cura, çöğür, bulgari ve bağlama gibi telli çalgıların genel adı." (ÖTS, 2007: IV, 4571) + T. *-ci* + T. *-lar*) Sade tamburacılar; sade tambura çalan kimseler. (1/345)

santûrcıyân: (Far. *santûr* "kanuna benzeyen, tokmaklarla çalınan bir tür telli çalgı." (TS, 2011: 2030) + T. *-cu* + Far. *-(y)ân*) Santurcular; santur çalan kimseler. (1/337)

sâzende: (Far. *sâz* + Far. *-ende*) "Saz çalan kimse; saz sanatçısı." (ÖTS, 2007: IV, 4106) (1/9, 1/10, 1/121, 1/158, 1/202, 1/213, 1/257, 1/298, 1/341, 1/343, 1/344, 1/345, 1/346, 1/347, 1/348, 1/349, 1/355, 1/357)

sâzende başı: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + T. *baş* + T. *-i*) Sazendelerin başı, âmiri. (1/347)

sâzendeğân-ı Arabî düdük: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-i* + Öza. *Arab* + Ar. *-î* + T. *tüt-* "emmek" + T. *-ek* > *düdük*) Arabî düdük sazendeleri; Arabî düdük çalan sanatçılar. Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre bu düdüğü Kudüs'te rahipler çalarlar. (1/346)

sâzendeğân-ı avvâd: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-i* + Ar. *avvâd*) Avvad sazendeleri; ut çalan sanatçılar. (1/344)

sâzendeğân-ı bârbûtcıyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-i* + Far. *Bârbud* "İranlı müzikçi." / Rum. *barbitone* > *bârbût* "eski bir çalgı." (ÖTS, 2007: I, 466) + T. *-ci* + Far. *-(y)ân*) Barbutçu sazendeleri; barbut denilen çalgıyı çalan sanatçılar. (1/345)

sâzendeğân-ı çağanabâzân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-i* + Far. *çegâne* > *çağana* "çengi ya da dansözlerin oynarken parmaklarına takarak birbirine vurmaya suretiyle ritim sesi çıkarttıkları küçük pirinç yuvarlak zil." (ÖTS, 2007: I, 851) + Far. *-bâz* + Far. *-ân*) Çağanabaz sazendeleri; çağana denilen çalgıyı çalan sanatçılar. (1/347)

sâzendeğân-ı çağirtma düdük: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-i* + Yans. *ça(r)* + T. *kır-* > *çağır* + T. *t-* + T. *-ma* + T. *tüt-* "emmek" + T. *-ek* > *düdük*) Çağirtma düdük sazendenleri, kaz ve turna kemiğinden oluşan çağirtma düdüğü çalan sanatçılar. (1/346)

sâzendeğân-ı çartâyîyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-i* + Far. *çâr* + Far. *târ* > *çartâ* "eskiden kullanılan dört telli, perdeli bir tür telli saza verilen ad." (ÖTS, 2007: I, 895) + Ar. *-(y)î* + Far. *-(y)ân*) Çartacı sazendeleri; çarta denilen sazı çalan sanatçılar. (1/344)

sâzendeğân-ı çengciyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-i* + Far. *çeng* "eskiden dikine tutulan ve parmakla çalınan kanuna benzer 17-40 arası telleri bulunan bir saza verilen ad." (ÖTS, 2007: I, 930) + T. *-ci* + Far. *-(y)ân*) Çengci sazendeleri; çeng denilen sazı çalan sanatçılar. (1/343)

sâzendeğân-ı çeşdecıyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-i* + Far. *şeş* + Far. *-târ* > *çeşde* "teknesi yarım küre biçiminde, uzun saplı, beş telli, sık perdeli bir tür çöğür." (ÖTS, 2007: I, 942) + T. *-ci* + Far. *-(y)ân*) Çeşdeci sazendeleri; çeşde çalan sanatçılar. (1/344)

sâzendeğân-ı çöğürcıyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-i* + T. *çöğ* + T. *-(ü)r* > *çöğür* "iri gövdeli, kısa saplı bir saz." (KBS, 2007: I, 252) + T. *-ci* + Far. *-(y)ân*) Çöğürcü sazendeleri; çöğür çalan sanatçılar. (1/345)

sâzendeğân-ı dâ'irezân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-i* + Ar. *dâ'ire* + Far. *-zân*) Dairezen sazendeleri; Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre bunlar tef çalan sanatçılardır. (1/343)

sâzendeğân-ı dankiyo düdüğü: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-i* + ? *dankiyo* "gayda, tulum." (Dankoff, 2013: 96) + T. *tüt-* "emmek" + T. *-ek* > *düdük* + T. *-ü*) Dankiyo düdüğü sazendeleri; dokuz delikli bir kamış olan dankiyo düdüğü çalan sanatçılar. (1/346)

sâzendeġân-ı deblekciyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-ı* + Ar. *tabl* + Far. *-ek* > *deblek* + T. *-ci* + Far. *-(y)ân*) Deblekçi sazendeler; dümbelek çalan sanatçılar. (1/347)

sâzendeġân-ı Fıranda: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-ı* + Öza. *Fıranda*) Fıranda düdüğü sazendeleri; Fıranda düdüğü çalan sanatçılar. Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre bu düdüğü İngilizler icat etmiş olup Kudüs'te rahipler çalarlar. (1/346)

sâzendeġân-ı Fisagoresân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-ı* + Öza. *Fisagores* + Far. *-ân*) Pisagor sazendeleri. (1/9)

sâzendeġân-ı kaba düdük: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-ı* + T. *kapa* > *kaba* + T. *tüt-* "emmek" + T. *-ek* > *düdük*) Kaba düdük sazendeleri; kaba düdük çalan sanatçılar. (1/346)

sâzendeġân-ı kânûncuyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-ı* + Rum. *organon* > Ar. *kânûn* + T. *-cu* + Far. *-(y)ân*) Kanuncu sazendeler; Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre bunların hepsi padişah huzurunda kanun çalarlar. (1/344)

sâzendeġân-ı karadüzenciyan: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-ı* + T. *kara* + T. *tüz-* > *düz-* + T. *-en* "üç telli tambura." (ÖTS, 2007: III, 2415) + T. *-ci* + Far. *-(y)ân*) Karadüzenci sazendeler; karadüzen çalan sanatçılar. Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre bu çalgıyı çoğunlukla pabuççu bekarları çalar. (1/345)

sâzendeġân-ı kaval-ı çoban: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-ı* + T. *kav* "içi boş" + T. *-(a)l* + Far. *-ı* + Far. *şû* + Far. *-bân* > *şöbân* / *çûbân* > *çoban*) Çoban kavalı sazendeleri; çoban kavalı denilen 9 delikli sazı çalan sanatçılar. (1/346)

sâzendeġân-ı kemânçeciyan: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-ı* + Far. *kemân* + Far. *-çe* + T. *-ci* + Far. *-(y)ân*) Kemançeci sazendeler; kemançe çalan sanatçılar. (1/343)

sâzendeġân-ı kopuzcuyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-ı* + T. *kop-* "patlamak; yankı vermek" + T. *-uz* + T. *-cu* + Far. *-(y)ân*) Kopuzcu sazendeler; kopuz çalan sanatçılar. (1/344)

sâzendeġân-ı kudümzen: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-ı* + Ar. *kudûm* > *kudüm* "mevlevi müziği ile eski Türk müziğinde kullanılan, toprak ya da metalden vurmalı çalgı." (ÖTS, 2007: III, 2822) + Far. *-zen*) Kudümzen sazendeler; kudüm denilen çalgıyı çalan sanatçılar.

sâzendeġân-ı Macar düdük: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-ı* + Öza. *Macar* + T. *tüt-* "emmek" + T. *-ek* > *düdük*) Macar düdüğü sazendeleri; Macar düdüğü çalan sanatçılar. (1/346)

sâzendeġân-ı mehter düdüğü: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-ı* + Far. *mehter* + T. *tüt-* "emmek" + T. *-ek* > *düdük* + T. *-ü*) Mehter düdüğü sazendeleri; mehter düdüğü çalan sanatçılar. Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre bütün mehteran bu düdüğü çalar. (1/346)

sâzendeġân-ı mizmer düdüğü: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-ı* + Ar. *mizmâr* > *mizmer* + T. *tüt-* "emmek" + T. *-ek* > *düdük* + T. *-ü*) Mizmer düdüğü sazendeleri; parça parça kamıştan oluşan mizmer düdüğünü çalan sanatçılar. (1/346)

sâzendeġân-ı muġniciyan: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-ı* + Ar. *mugnî* > *muġni* "eskiden Batı Anadolu'da yaygın olarak kullanılan rebap ve kanun arasında otuz dokuz kırıklı, gövdesi rebaptan büyük bir çalgı." (ÖTS, 2007: III, 3275) + T. *-ci* + Far. *-(y)ân*) Muġnici sazendeler; muġni denilen çalgıyı çalan sanatçılar. (1/345)

sâzendeġân-ı mûsikârân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-ı* + Far. *mûsikâr* "uç uca eklenmiş neye benzer bir çok düdükten meydana gelmiş nefesli çalgı; miskal." (ÖTS, 2007: III, 3316) + Far. *-ân*) Musikar sazendeleri; musikar denilen çalgıyı çalan sanatçılar. (1/343)

sâzendeġân-ı neyzenân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-ı* + Far. *ney* + Far. *-zen* + Far. *-ân*) Neyzen sazendeler; ney çalan sanatçılar. (1/343)

sâzendeġân-ı pirinçden mehter borusu: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-ı* + Far. *birinc* > *pirinç* + T. *-den* + Far. *mehter* + Yans. *bo* + T. *-r* + T. *-ġu(y)* > *boru* + T. *-su*) Pirinçten mehter borusu sazendeleri; pirinçten yapılmış mehter borusu çalan sanatçılar. (1/346)

sâzendeğân-ı ravzacıyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-ı* + Ar. *ravza* “Arapkirli Sükrullah Bey tarafından icat edilmiş beş telli bir saz.” (ÖTS, 2007: IV, 3943) + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Ravzacı sazendeler; ravza denilen sazı çalan sanatçılar. (1/344)

sâzendeğân-ı şarkıcıyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-ı* + Ar. *şark* > *şarkı* + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Şarkıcı sazendeler; Evliya Çelebi'nin açıklamasına Türkmenler çartaya benzeyen bu sazı çalarlar. (1/345)

sâzendeğân-ı şeşhâneciyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-ı* + Far. *şeş* + Far. *hâne* + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Şeşhaneci sazendeler; şeşhane denilen altı telli çalgıyı çalan sanatçılar. (1/344)

sâzendeğân-ı şeştâriyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-ı* + Far. *şeş* + Far. *târ* “parmakla çalınan, altı çift telli ve perdeli çalgı.” (ÖTS, 2007: IV, 4464) + Ar. *-î* + Far. *-(y)ân*) Şeştarcı sazendeler; şeştar denilen çalgıyı çalan sanatçılar. (1/344)

sâzendeğân-ı tanbûracıyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-ı* + Ar. *tanbûre* > *tanbûra* “Türk halk müziğinde kullanılan, tezene ile çalınan bağlama ailesinden cura, çöğür, bulgari ve bağlama gibi telli çalgıların genel adı.” (ÖTS, 2007: IV, 4571) + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Tamburacı sazendeler; tambura çalan sanatçılar. (1/345)

sâzendeğân-ı tanbûrcıyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-ı* + Ar. *tanbûre* > *tanbûr* “Klasik Türk müziğinin başlıca çalgılarında biri olan, yay veya mızrapla çalınan, uzun saplı, telli çalgı.” (TS, 2011: 2257) + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Tamburcu sazendeler; tambur çalan sanatçılar. (1/343)

sâzendeğân-ı tel tanbûrcıyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-ı* + Erm. *tel* + Ar. *tanbûre* > *tanbûr* “klasik Türk müziğinin başlıca çalgılarında biri olan, yay veya mızrapla çalınan, uzun saplı, telli çalgı.” (TS, 2011: 2257) + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Tel tamburcu sazendeler; tel tambur çalan sanatçılar. (1/345)

sâzendeğân-ı tulum düdüğü: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-ı* + T. *tu-* “kapamak” + T. *-l* + T. *-(u)m* + T. *tüt-* “emmek” + T. *-ek* > *düdük* + T. *-ü*) Tulum düdüğü sazendeleri; tulum düdüğü çalan sanatçılar. Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre bu düdüğü Ruslar icat etmiş olup kendileri ve çobanlar çalarlar. (1/346)

sâzendeğân-ı yelli düdüğü: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-ı* + Ağz. *yelli* + T. *tüt-* “emmek” + T. *-ek* > *düdük*) Yelli düdüğü sazendeleri; yan yana iki kamıştan oluşan yelli düdüğü çalan sanatçılar. (1/346)

sâzendeğân-ı yeltemeciyan: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-ı* + T. *yel-* + T. *(i)t-* + T. *e-* + T. *-me* “Akşemseddin tarafından icat edilmiş bir Türk sazı.” (ÖTS, 2007: V, 5283) + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Yeltemeci sazendeler; yelteme denilen sazı çalan sanatçılar. (1/345)

sâzendeğân-ı yonkarcıyan: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-(g)ân* + Far. *-ı* + ? *yongar* > *yonkar* “üç telli bağlama; küçük bulgari.” (ÖTS, 2007: V, 5358) + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Yonkarcı sazendeler; yonkar çalan sanatçılar. Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre bu çalgıyı çoğunlukla paşalı halkı çalar. (1/345)

sâzende-i acemî zurnacıyan: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-ı* + Ar. *acemî* + Far. *surnây* > *zurna* + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Acemi zurnacı sazende; acemi zurna denilen çalgıyı çalan sanatçı. (1/346)

sâzende-i ağız tanbûrası: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-ı* + T. *ağız* + Ar. *tanbûre* > *tanbûra* + T. *-sı*) Ağız tamburası sazendes; ağız tamburası çalan sanatçı. Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre bu çalgıyı Lehler icat etmiştir. Bu çalgı demirden olup bunun orta dili vardır. Ayrıca Rus ve Leh erkekleri bunu çalıp oynarlar. (1/347)

sâzende-i Arabî zurnacıyan: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-ı* + Öza. *Arabî* + Far. *surnây* > *zurna* + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Arabi zurnacı sazende; Arabi zurna denilen ve Şam, Mısır dolaylarında çalınan çalgıyı çalan sanatçı. (1/346)

sâzende-i âsafî zurnacıyan: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-ı* + Öza. *âsafî* + Far. *surnây* > *zurna* + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Asafî zurnacı sazende; asafî zurna denilen çalgıyı çalan sanatçı. Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre asafîyi Basra hâkimi Tayyar Mehmet Paşa'nın ağası Asaf ağa icat etmiştir. (1/346)

sâzende-i balabanciyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + Far. *bala* + Far. *-ban* “dokuz delikli bir tür zurna.” (ÖTS, 2007: I, 447) + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Balabancı sazende; balaban denilen zurnayı çalan sanatçı. (1/346)

sâzende-i câm deblekciyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + Far. *câm* + Ar. *tabl* + Far. *-ek* > *deblek* + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Cam deblekçi sazende; cam dümbelek çalan sanatçı. (1/347)

sâzende-i cura zurnaciyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + ? *cura* “tezene adı verilen mızrapla çalınan bağlama ailesinin en küçüğü.” (ÖTS, 2007: I, 838) + Far. *surnây* > *zurna* + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Cura zurnacı sazende; cura zurna denilen çalgıyı çalan sanatçı. (1/345)

sâzende-i çömlek deblekci: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + T. *çöñ* + T. *-ek* > *çömlek* + Ar. *tabl* + Far. *-ek* > *deblek* + T. *-cı*) Çömlek deblekçi sazende; çömlek dümbelek çalan sanatçı. (1/347)

sâzende-i dervîşân borusu: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + Far. *dervîş* + Far. *-ân* + Yans. *bo* + T. *-r* + T. *-ğu(y)* > *boru* + T. *-su*) Dervîşân borusu sazendesisi; boynuzdan olan dervîşân borusunu çalan sanatçı. (1/346)

sâzende-i düdükciyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + T. *tüt-* “emmek” + T. *-ek* > *düdük* + T. *-cü* + Far. *-(y)ân*) Düdükcü sazende; çeşit çeşit düdükler çalan sanatçı. (1/346)

sâzende-i Efrâsiyâb borusu: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + Öza. *Efrâsiyâb* + Yans. *bo* + T. *-r* + T. *-ğu(y)* > *boru* + T. *-su*) Efrasiyab borusu sazendesisi; Efrasiyab borusu çalan sanatçı. Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre bu çalgıyı Efrasiyab icat etmiş olup Kırım hanları da çalarlar. (1/346)

sâzende-i erganûn borusu: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + Rum. *organon* > Far. *erganûn* “org” (ÖTS, 2007: II, 1464) + Yans. *bo* + T. *-r* + T. *-ğu(y)* > *boru* + T. *-su*) Erganun borusu sazendesisi; erganun borusu çalan sanatçı. Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre bu çalgıyı çalanlar Alman sığırlarının boynuzlarını inceltip içine tel diller koyarak çalarlar. (1/346)

sâzende-i Eyyûb borusu: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + Öza. *Eyyûb* + Yans. *bo* + T. *-r* + T. *-ğu(y)* > *boru* + T. *-su*) Eyüp borusu sazendesisi; Eyüp borusu denilen kamıştan yapılmış çalgıyı çalan sanatçı. (1/346)

sâzende-i filcân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + Far. *pingân* / Ar. *fincân* > *filcân*) “Fincan sazendesisi; fincan sazı çalan sanatçı.” (1/347)

sâzende-i ıklıkciyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + ? *ık-lık* “kabak veya oyulmuş ağaçtan yapılmış, kemeçeye benzer üç telli bir eski Türk sazı.” (ÖTS, 2007: II, 2034) + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) İklıkçi sazende; ıklık denilen sazı çalan sanatçı. (1/345)

sâzende-i İngiliz borusu: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + Öza. *İngilis* + Yans. *bo* + T. *-r* + T. *-ğu(y)* > *boru* + T. *-su*) İngiliz borusu sazendesisi; İngiliz borusu çalan sanatçı. Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre bu çalgı pirinçten eğri bir boru olup içinde ince pirinçten dilleri vardır. (1/346)

sâzende-i kaba zurnaciyân / kabazurnacı sâzendeleri: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + T. *kaba* + Far. *surnây* > *zurna* + T. *-cı* + Far. *-(y)ân* / T. *kaba* + Far. *surnây* > *zurna* + T. *-cı* + Far. *sâz* + Far. *-ende* + T. *-leri*) Kaba zurnacı sazende; kaba zurna denilen çalan sanatçı. (1/9, 1/345)

sâzende-i kamış mizmârciyânı: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + T. *kamış* + Ar. *mizmâr* + T. *-cı* + Far. *-(y)ân* + T. *-i*) Kamış mizmarcı sazende; kamış mizmarı denilen çalgıyı çalan sanatçı. Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre bu çalgıyı Şeyh Küşteri gölge oyunu için icat etmiş olup bu çalgı kamıştan dilim dilim yarılmış bir sazdır. (1/347)

sâzende-i kerrenâyıcıyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + Far. *kerrenây* “pirinçten yapılma nefesli bir çalgı.” (ÖTS, 2007: III, 2562) + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Kerrenaycı sazende; kerrenay denilen çalgıyı çalan sanatçı. (1/346)

sâzende-i luturyan borusu: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + ? *luturyan* “bir müzik aleti, bir çeşit trompet.” (Dankoff, 2013: 167) + Yans. *bo* + T. *-r* + T. *-ğu(y)* > *boru* + T. *-su*) Luturyan borusu sazendesisi;

luturyan borusu çalan sanatçı. Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre bu çalgı Felemenk'te pirinçten icat edilmiş olup bu çalgıyı gemilerde Hristiyanlar çalarlar. (1/346)

sâzende-i makrafa deblekcisi: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + ? *makrafa* "bir çeşit darbuka, deblek." (Dankoff, 2013: 168) + Ar. *tabl* + Far. *-ek* > *deblek* + T. *-ci* + T. *-si*) Makrafa deblekçisi sazende; makrafa dümbeleşği çalan sanatçı. Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre bu çalgıyı Mekke şerifleri çalarlar. (1/347)

sâzende-i mehterhâne: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + Far. *mehter* + Far. *hâne*) Mehter sazendesı. (1/253)

sâzende-i nağarakıncıyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + ? *nağarakı* + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Nağarakıcı sazende; nağarakı denilen çalgıyı çalan sanatçı. Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre bu çalgı Arabistan kahvelerinde çalınır. (1/346)

sâzende-i nağarazâncıyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + ? *nağara* "koltuk davulu" + Far. *-zân* + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Nağarazancı sazende; nağara denilen davulu çalan sanatçı. (1/346)

sâzende-i nefirciyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + Far. *nefir* "perde delikleri bulunmayan, üflelemeli madeni bir çalgı, boru." (ÖTS, 2007: IV, 3513) + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Nefirci sazende; nefir denilen çalgıyı çalan sanatçı. (1/346)

sâzende-i safirciyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + Ar. *safir* + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Safirci sazende; safir denilen çalgıyı çalan sanatçı. Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre bu çalgıyı kuklabazlar iki kemik parçası arasında deri ile ağızlarında çalarlar. (1/347)

sâzende-i safir-i bülbül: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + Ar. *safir* + Far. *-i* + Far. *bulbul* > *bülbül*) Bülbül safiri sazendesı; bülbül safiri denilen çalgıyı çalan sanatçı. (1/347)

sâzende-i sünderciyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + ? *sünder* "onbir telli Kürt çalgısı." + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Sünderci sazende; Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre Kürt çalgıcılar bunu çalarlar. (1/345)

sâzende-i şehâbî zurnacıyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + Öza. *şehâb* + Ar. *-î* + Far. *surnây* > *zurna* + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Şehabî zurnacı sazende; şehabî zurna denilen çalgıyı çalan sanatçı. Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre bu zurnayı Şeyh Şehab icat etmiş olup bu zurna Fas'ta çalınır. (1/346)

sâzende-i şîşe borusu: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + Far. *şîşe* + Yans. *bo* + T. *-r* + T. *-ğuy* > *boru* + T. *-su*) Şişe borusu sazendesı; şişe borusu çalan sanatçı. Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre bu şişe borusu çevgan gibi eğri bir şişe borudur. (1/346)

sâzende-i tablbâzciyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + Ar. *tabl* + Far. *-bâz* + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Tablbazcı sazende; tablbaz denilen kuş davulunu çalan sanatçı. (1/347)

sâzende-i tarak mizmârcıyânı: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + T. *tar-* "yaymak, dağıtmak, serpmek, ayırmak" + T. *a-* + T. *-(ğ)ak* > *tarak* + Ar. *mizmâr* + T. *-cı* + Far. *-(y)ân* + T. *-i*) Tarak mizmarcı sazende; tarak mizmarı denilen çalgıyı çalan sanatçı. Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre bu çalgıyı şehir oğlanları icat etmiş olup bu çalgı bütün peşrevlerde çalınır. (1/347)

sâzende-i torompete borusu: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + Fr. *trompette* > *torompete* + Yans. *bo* + T. *-r* + T. *-ğuy* > *boru* + T. *-su*) Trompet borusu sazendesı; trompet borusu çalan sanatçı. (1/346)

sâzende-i Yemen deblekciyân: (Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-i* + Öza. *Yemen* + Ar. *tabl* + Far. *-ek* > *deblek* + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Yemen deblekçi sazende; Yemen dümbeleşği çalan sanatçı. Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre bu çalgıyı deveciler çalarlar. (1/347)

sâz-ı sünderci: (Far. *sâz* + Far. *-i* + ? *sünder* / *sundar* "onbir telli Kürt çalgısı." + T. *-cı*) Sünder sazcısı. bkz. sundarcıyân (1/345)

ser-i mehterân: (Far. *ser* + Far. *-i* + Far. *mehter* + Far. *-ân*) bkz. mehterbaşı (1/336)

serkâr-ı sâzendekâr: (Far. *ser* + Far. *-kâr* + Far. *-ı* + Far. *sâz* + Far. *-ende* + Far. *-kâr*) Sazendelerin başı, başkanı. (1/336)

sundarcıyân: (? *sünder / sundar* “onbir telli Kürt çalgısı.” + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Sundarcılar; sundar çalan kimseler. (1/337)

sûrcıyân: (Ar. *sûr* “uzun boynuzdan yapılma bir tür nefesli çalgı; boru; nefir.” (ÖTS, 2007: IV, 4358) + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Surcular; sur denilen çalgıyı çalan kimseler. (1/347)

şeşhâneci: (Far. *şeş* + Far. *hâne* + T. *-ci*) Şeşhane denilen altı telli bir çalgıyı çalan kimse.

şeştârî: (Far. *şeş* + Far. *târ* “parmakla çalınan, altı çift telli ve perdeli çalgı.” (ÖTS, 2007: IV, 4464) + Ar. *-î*) Şeştarcı; şeştâr çalan kimse. (1/337, 1/344)

tabl-bâzcıyân: (Ar. *tabl* + Far. *-bâz* + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Tablbazcılar; tablbaz denilen kuş davulunu çalan kimseler. (1/338)

tânbûrî / tambûrî: (Ar. *tanbûre* > *tanbûrî / tambûrî*) “Tambur çalan sanatçı.” (ÖTS, 2007: IV, 4571) (1/313, 1/343, 1/344, 1/357)

tanbûrcıyân: (Ar. *tanbûr* “klasik Türk müziğinin başlıca çalgılarında biri olan, yay veya mızrapla çalınan, uzun saplı, telli çalgı.” (TS, 2011: 2257) + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Tamburcular; tambur çalan kimseler. (1/337)

tel tanbûracısı / tel tanbûracıyân: (Erm. *tel* + Ar. *tanbûre* > *tanbûra* “Türk halk müziğinde kullanılan, tezene ile çalınan bağlama ailesinden cura, çöğür, bulgari ve bağlama gibi telli çalgıların genel adı.” (ÖTS, 2007: IV, 4571) + T. *-cı* + T. *-sı* / Erm. *tel* + Ar. *tanbûre* > *tanbûra* + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Tel tamburacısı; tel tamburası çalan kimseler. (1/337, 1/344)

usûl-bend dâ'irezân: (Ar. *usûl* + Far. *-bend* + Ar. *dâ'ire* + Far. *-zân*) Usulcü teftçi. (1/343, 1/344)

yeltemeci: (T. *yel-* + T. *(i)t-* + T. *e-* + T. *-me* “Akşemseddin tarafından icat edilmiş bir Türk sazı.” (ÖTS, 2007: V, 5283) + T. *-ci*) Yelteme çalan kimse. (1/337, 1/345)

yonkârcı: (? *yongar* > *yonkar* “üç telli bağlama; küçük bulgari.” (ÖTS, 2007: V, 5358) + T. *-cı*) Yongarcı; yongar çalan kimse. (1/337, 1/345)

zurnacıbaşı: (Far. *surnây* > *zurna* + T. *-cı* + T. *baş* + T. *-ı*) Zurnacıların başı, başkanı. (1/335)

zurnacıyân: (Far. *surnây* > *zurna* + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) Zurnacılar; zurna çalan kimseler. (1/9, 1/336, 1/346)

zurna-zân: (Far. *surnây* > *zurna* + Far. *-zân*) Zurnacı. (1/9)

Oyun, dans vb. gösteriye dayanan meslek adları

âteşbâz: (Far. *âteş* + Far. *-bâz*) “Osmanlılarda şenlikler için donanma fişeklerini hazırlayan kimse.” (TS, 2011: 182) (1/132, 1/304, 1/305, 1/338, 1/349)

âyînebâz: (Far. *âyîne* + Far. *-bâz*) Ayna ile çeşitli gösteriler yapan cambaz. (1/339)

ayubâz: (T. *adıg* > *ayıg* > *ayu* + Far. *-bâz*) Ayıbaz; ayıları eğitip ayılarla çeşitli gösteriler sergileyen kimse. (1/339)

baş kuklabâz: (T. *baş* + Rum. *khoukhla* > *kukla* + Far. *-bâz*) Kuklacıların başı, âmiri. (1/338)

başdarda cânbâzı: (İt. *bastarda* > *başdarda* “imparatorluk dönemi Türk ordusunda kullanılan, oturak sayısı 20-36 arasında değişen, kadırga türü savaş gemisi.” (ÖTS, 2007: I, 501) + Far. *cân* + Far. *-bâz* + T. *-ı*) Başdarda cambazı. (1/121)

bâzbâzân: (Far. *bâz* + Far. *-bâz* + Far. *-ân*) Oyuncular. (1/9, 1/121, 1/338, 1/348, 1/349)

beyzabâz: (Ar. *beyza* “yumurta” + Far. *-bâz*) “Top veya yumurta gibi yuvarlak cisimlerle gösteri yapanlara verilen ad.” (ÖTS, 2007: I, 576) (1/338)

çân bâz: (Far. *cân* + Far. *-bâz*) “Cambaz; yüksek bir yere gerili ip veya tel üzerinde tehlikeli oyunlar ve gösteriler sergileyen kimse.” (ÖTS, 2007: I, 746) (1/9, 1/91, 1/211 1/338)

çanakbâz: (T. *çan* + T. *-ak* + Far. *-bâz*) “Eskiden çeşitli çanaklarla denge oyunları gösterisi yapan sirk cambazı.” (ÖTS, 2007: I, 879) (1/338)

çarhbâz: (Far. *çarh* + Far. *-bâz*) Çark ile çeşitli gösteriler yapan cambaz. (1/339)

gülle bâz: (Far. *gulûle* > *gülle* + Far. *-bâz*) Gülle ile çeşitli gösteriler yapan cambaz. (1/339, 1/349)

gürzbâz: (Far. *gürz* + Far. *-bâz*) “İmparatorluk döneminde çeşitli ağırlıkları kaldırıp hüner gösterileri düzenleyen sporculara verilen isim.” (ÖTS, 2007: II, 1811) (1/121)

gürzbâz pehlivânlar / pehlivânân-ı gürzbâzân: (Far. *gürz* + Far. *-bâz* + Far. *pehlivân* + T. *-lar* / Far. *pehlivân* + Far. *-ân* + Far. *-ı* + Far. *gürz* + Far. *-bâz* + Far. *-ân*) Gürzcü güreşçiler; Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre bunlar çeşitli gürzlerle hüner gösterirler. (1/316)

hayâl-i zılcı: (Ar. *hayâl* + Far. *-i* + Ar. *zill* > *zıl* + T. *-cı*) bkz. şebbâz (1/338, 1/350)

hayâl-i zıll-ı tasvirciyân: (Ar. *hayâl* + Far. *-i* + Ar. *zill* > *zıll* + Far. *-ı* + Ar. *tasvir* + T. *-ci* + Far. *-(y)ân*) Hayal-i zil tasvirçisi; karagöz tasvirçisi. (1/338)

hımârbâz: (Ar. *himâr* > *hımâr* + Far. *-bâz*) Eşekleri eğitip eşeklerle çeşitli gösteriler sergileyen kimse. (1/339)

hokkabâz: (Ar. *hukka* > *hokka* + Far. *-bâz*) “Hokka ve ona benzer yuvarlak nesnelere çeşitli gösteriler yapan oyuncu; hokka oynatan.” (ÖTS, 2007: II, 1979) (1/338, 1/349)

kadehbâz: (Ar. *kadeh* + Far. *-bâz*) “Kadehleri üst üste dizerek çeşitli gösteriler yapan cambaz.” (ÖTS, 2007: III, 2318) (1/338, 1/349)

kâğızbâz: (Far. *kâğız* + Far. *-bâz*) Kağıt ile çeşitli gösteriler yapan cambaz. (1/339)

kâsebâz: (Far. *kâse* + Far. *-bâz*) “Eskiden tabakları parmaklarının ucunda çevirerek gösteri yapan oyunculara verilen isim.” (ÖTS, 2007: III, 2455) (1/338)

kaşmer: (Fr. *cachemire* > *kaşmer*) “Maskara; komik; soytarı; şakacı; güldürücü.” (ÖTS, 2007: III, 2465) (1/341, 1/347, 1/348, 1/355, 1/357, 1/360)

kaşmerân-ı mudhikânlar: (Fr. *cachemire* > *kaşmer* + Far. *-ân* + Far. *-ı* + Ar. *mudhik* + Far. *-ân* + T. *-lar*) Güldürücü maskaralar. (1/10)

kayışbâz: (T. *kad-* “döndürmek” + T. *-(i)ş* > *kayış* + Far. *-bâz*) Kayış ile çeşitli gösteriler yapan cambaz. (1/339)

köpekbâz: (Yans. *köpek* + Far. *-bâz*) Köpekleri eğitip köpeklerle çeşitli gösteriler sergileyen kimse. (1/339)

kuklabâz: (Rum. *khoukhla* > *kukla* + Far. *-bâz*) Kuklacı; kukla oynatan kimse. (1/338, 1/347)

kûzebâz: (Far. *kûze* + Far. *-bâz*) “Eskiden başının üzerine üst üste koyduğu büyük testi, küp ve çömleri dengede tutarak gösteriler yapan oyuncu.” (ÖTS, 2007: III, 2876) (1/338, 1/349)

lu'bedebâz: (Ar. *lu'baz* > *lu'bedebâz*) Oyuncu. (1/10, 1/119, 1/120, 1/121, 1/316, 1/347, 348, 1/361)

maskara / mashara: (Ar. *mashara* / *maskara*) “Eğlendirici; hoş; güldüren; soytarı.” (ÖTS, 2007: III, 3071) (1/159, 1/270, 1/282, 1/291, 1/300, 1/348, 1/349, 1/352)

maskara Urumlar: (Ar. *mashara* > *maskara* + Öza. *Urum* + T. *-lar*) Maskara Rumlar. (1/283)

meddâh: (Ar. *meddâh*) “Taklitler yaparak, hoş hikâyeler anlatarak halkı eğlendiren sanatçı.” (TS, 2011: 1643) (1/120, 1/121, 1/259, 1/347)

meddâhân-ı Rûm: (Ar. *meddâh* + Far. *-ân* + Far. *-ı* + Öza. *Rûm*) Rum meddahları. bkz. meddâh (1/259)

meddâhân-ı sultân ve vüzerâ ve a'yân: (Ar. *meddâh* + Far. *-ân* + Far. *-ı* + Ar. *sultân* + Ar. *ve* + Ar. *vuzerâ* > *vüzerâ* + Ar. *ve* + Ar. *a'yân*) Sultan, vezir ve ileri gelenler meddahları; Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre bunlar ellerinde çevganları, bellerinde mecmuaları ile fesahat ve belagat üzerine hikayeler okurlar. (1/259)

meymûnbâz: (Rum. *mimos* > Ar. *meymûn* + Far. *-bâz*) "Maymunbaz; maymunları eğitip onlarla çeşitli oyunlar sergileyen sirk adamı." (ÖTS, 2007: III, 3089) (1/339)

mudhik: (Ar. *mudhik*) "Güldürücü." (ÖTS, 2007: III, 3272) (1/10, 1/190, 1/270, 1/298, 1/331, 1/342, 1/347, 1/348, 1/350, 1/352, 1/357, 1/360)

mudhik Arnavudlar: (Ar. *mudhik* + Öza. *Arnavud* + T. *-lar*) Güldürücü Arnavutlar. (1/282)

mukallid: (Ar. *mukallid*) "Mukallit; tanınmış kimseleri, çeşitli sesleri vb. şeyleri taklit ederek insanları güldüren; taklitçi." (ÖTS, 2007: III, 3296) (1/10, 1/121, 1/190, 1/340, 1/344, 1/348, 1/349, 1/350, 1/351, 1/352, 1/353)

İslâmbol mukallidleri: (Öza. *İslâmbol* + Ar. *mukallid* + T. *-leri*) İstanbul taklitçileri. (1/331)

mukallidân-ı kaşmerân: (Ar. *mukallid* + Far. *-ân* + Far. *-ı* + Fr. *cachemire* > *kaşmer* + Far. *-ân*) Maskara taklitçiler. (1/347)

mukallidân-ı mudhik: (Ar. *mukallid* + Far. *-ân* + Far. *-ı* + Ar. *mudhik*) Güldürücü taklitçiler. (1/341)

mukallidîn ser-çeşmesi: (Ar. *mukallidîn* + Far. *ser* + Far. *çeşme* + T. *-si*) Taklitçilerin başı, üstadı. (1/351)

mührebâz: (Far. *mühre* + Far. *-bâz*) "Küçük yuvarlak taşlarla göz bağıcılığı ve el çabukluğu yapan oyuncu." (ÖTS, 2007: IV, 3357) (1/349)

nedîmân-ı mukallidân: (Ar. *nedîm* + Far. *-ân* + Far. *-ı* + Ar. *mukallid* + Far. *-ân*) Taklitçi nedimler. (1/349)

oyunbâz: (T. *oy-* + T. *-un* + Far. *-bâz*) Oyuncu; oyun oynayan kimse. (1/159, 1/310)

oyuncu: (T. *oy-* + T. *-un* + T. *-cu*) Herhangi bir oyun oynayan kimse. (1/173)

oyunkâr üstâd-ı kâmiller: (T. *oy-* + T. *-un* + Far. *-kâr* + Far. *üstâd* + Far. *-ı* + Ar. *kâmil* + T. *-ler*) Oyuncu ustalar; Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre bunlar düğünlerde her oyun sırasında tef çalıp insanlardan bahşiş toplarlar. (1/348)

pâcîlebâz: (Far. *pâ* + Far. *çîle* > *pacile* "karda batmadan yürümek için ayakkabılara takılan ayaklık." (ÖTS, 2007: IV, 3750) + Far. *-bâz*) Tahta ayaklarla sırtta gösteri yapan sanatçı. (1/339)

perendebâz: (Far. *perende* + Far. *-bâz*) "Perende atarak çeşitli gösteriler sergileyen; akrobat; cambaz." (ÖTS, 2007: IV, 3825) (1/338, 1/349)

pîşekâr: (Far. *pîşe* + Far. *-kâr*) "Sanatçı, oyuncu; orta oyununda kavuklu ile karşılıklı konuşarak oyunu başlatan oyuncu." (ÖTS, 2007: IV, 3864) (1/310, 1/333, 1/341, 1/347, 1/348)

rakkâs: (Ar. *rakkâs*) "Raksı meslek edinmiş erkek." (TS, 2011: 1962) (1/9, 1/189, 1/298, 1/310, 1/336, 1/341, 1/347, 1/348, 1/349, 1/357)

resenbâz: (Far. *resen* + Far. *-bâz*) "İp cambazı." (ÖTS, 2007: IV, 3958) (1/44, 1/112, 1/208, 1/316, 1/338)

sinibâz: (Ar. *sini* "üzerinde yemek yenilebilen, sofraya olarak kullanılabilen bakır ya da pirinçten, yuvarlak büyük tepsi." (ÖTS, 2007: IV, 4253) + Far. *-bâz*) "Sinilerle çeşitli gösteriler sunan sanatçı." (ÖTS, 2007: IV, 4253) (1/338, 1/349)

sürâhibâz: (Ar. *surâhî* > *sürâhî* + Far. *-bâz*) Sürahilerle çeşitli gösteriler yapan sanatçı. (1/349)

sürmebâz: (T. *sür-* + T. *-me* + Far. *-bâz*) Bir çeşit matrakbazlık yapan sanatçı. (1/339)

şebbâz: (Far. *şeb* + Far. *-bâz*) “Gölge oyununda tasvirleri oynatan usta; hayalbaz; hayalî; karagözcü.” (ÖTS, 2007: IV, 4443) (1/338, 1/349, 1/351)

şemşîrbâz: (Far. *şemşîr* + Far. *-bâz*) “Kılıçla tehlikeli gösteriler yapan.” (ÖTS, 2007: IV, 4456) (1/39, 1/121, 1/301, 1/302, 1/339)

şîşebâz: (Far. *şîşe* + Far. *-bâz*) “Şişelerle çeşitli denge oyunları yapan gösterici.” (ÖTS, 2007: IV, 4493) (1/338)

taklabâz: (T. *takla* + Far. *-bâz*) Takla atarak çeşitli gösteriler sergileyen cambaz. (1/349)

tâsbâz: (Ar. *tâs* + Far. *-bâz*) “Tas, çanak ve tencere gibi araçlarla gösteri yapan gözbağcısı.” (ÖTS, 2007: V, 4621) (1/331, 1/338)

yılanbâz: (T. *yılan* + Far. *-bâz*) Yılanları eğitip yılanlarla çeşitli gösteriler sergileyen kimse. (1/339)

yuvarlakbâz: (T. *yuv-* + T. *-(a)r* + T. *la-* + T. *-k* + Far. *-bâz*) Yuvarlak cisimleri yok ederek gösteriler düzenleyen oyuncu. (1/339)

zûrbâz: (Far. *zûr* + Far. *-bâz*) “Beden ve kol kuvvetine dayanarak gösteri yapan sanatçı.” (ÖTS, 2007: V, 5497) (1/121, 1/338)

çarpâreciyân-ı rakkâsân: (Far. *çâr* + Far. *pâre* + T. *-ci* + Far. *-(y)ân* + Far. *-ı* + Ar. *rakkâs* + Far. *-ân*) Çalparacı rakkasları. (1/338)

çemberbâz: (Far. *çenber* > *çember* + Far. *-bâz*) “Çemberlerle gösteri yapan sirk oyuncusu.” (ÖTS, 2007: I, 926) (1/339)

Sesli olarak şarkı, türkü vb. söyleyen kimselere verilen meslek adları

baş şarkıcı: (T. *baş* + Ar. *şark* > *şarkı* + T. *-cı*) Şarkıcıların başı, en önde gideni. (1/345)

hânende: (Far. *hânende*) “Gazel veya şarkı söylemeyi kendisine meslek edinmiş olan kişi; şarkıcı; ses sanatçısı.” (ÖTS, 2007: II, 1865) (1/5, 1/9, 1/116, 1/117, 1/121, 1/152, 1/158, 1/164, 1/200, 1/202, 1/213, 1/259, 1/298, 1/336, 1/341, 1/342, 1/344, 1/345, 1/347, 1/348, 1/349, 1/353, 1/355)

hoş-hân: (Far. *hoş* + Far. *-hân*) “Güzel okuyucu.” (ÖTS, 2007: II, 1988) (1/259, 1/336)

ser-hânendegân: (Far. *ser* + Far. *hânende* + Far. *-(g)ân*) Hanende başı; hanendelerin başkanı. (1/121)

sultân-ı hânendegân: (Ar. *sultân* + Far. *-ı* + Far. *hânende* + Far. *-(g)ân*) Hanendeler sultanı. (1/116, 1/341)

şarkıcıyân: (Ar. *şark* + T. *-cı* + Far. *-(y)ân*) bkz. sâzendegân-ı şarkıcıyân (1/337)

Eğlence mekânlarında çalışan veya bulunan diğer kişilere verilen meslek adları

bâde-fürûşân: (Far. *bâde* + Far. *-fürûş* + Far. *-ân*) Şarap satıcıları. (1/356)

esnâf-ı meyhâne-i koltuk: (Ar. *esnâf* + Far. *-ı* + Far. *mey* + Far. *hâne* + Far. *-i* + T. *köl* + T. *-tık* > *koltuk*) Koltuk meyhanesi esnafı. (1/355)

kadeh-kâr: (Ar. *kadeh* + Far. *-kâr*) “İçki dağıtan kimse; saki.” (ÖTS, 2007: III, 2319) (1/116)

kumârbâz: (Ar. *kumâr* > *kumâr* + Far. *-bâz*) “Çok kumar oynayan; kumar düşkün; kumarci.” (ÖTS, 2007: III, 2834) (1/317, 1/339)

meyhâne erbâbları: (Far. *mey* + Far. *hâne* + Ar. *erbâb* + T. *-ları*) Meyhane sahipleri. (1/203)

meyhâneci: (Far. *mey* + Far. *hâne* + T. *-ci*) “Meyhane işleten kimse.” (TS, 2011: 1672) (1/10, 1/213, 1/227, 1/251, 1/355, 1/356, 1/357, 1/358)

Urum meyhâneçileri: (Öza. *Urum* + Far. *mey* + Far. *hâne* + T. *-ci* + T. *-leri*) Rum meyhaneçileri. (1/357)

Yahûdî meyhâneçileri: (Öza. *Yahûdî* + Far. *mey* + Far. *hâne* + T. *-ci* + T. *-leri*) Meyhane işleten Yahudiler; Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre esnaf alayında bunların alayı en geride kalır. (1/358)

meyhâneciyân-ı piyâde: (Far. *mey* + Far. *hâne* + T. *-ci* + Far. *-(y)ân* + Far. *-ı* + Far. *piyâde*) Gezici meyhaneçiler; Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre bunların dükkânları yoktur. (1/355)

sâkî: (Ar. *sâkî*) “İçki meclislerinde kadeh sunan; içki dağıtan.” (ÖTS, 2007: IV, 4031) (1/47, 1/213, 1/346)

sâz yapan üstâdlar: (Far. *sâz* + T. *yap-* + T. *-an* + Far. *üstâd* + T. *-lar*) Saz yapım işiyle uğraşan ustalar. (1/347)

sâzların ummâlleri: (Far. *sâz* + T. *-lar* + T. *-ın* + Ar. *ummâl* + T. *-leri*) Saz yapımcıları. (1/347)

Dostluk, yakın arkadaşlık, sohbet arkadaşlığı ile ilgili isimlendirmeler

hünkâr musâhibi: (Far. *hudâvendgâr* > *hünkâr* + Ar. *musâhib* + T. *-i*) bkz. musâhib-i şehriyârî (1/127)

musâhib: (Ar. *musâhib*) “Musahip; padişahın yanında kendisini eğlendirip hoşça vakit geçirmesini sağlamak üzere bulunan sohbeti hoşça giden kişi.” (ÖTS, 2007: III, 3314) (1/26, 1/53, 1/111, 1/115, 1/116, 1/117, 1/118, 1/123, 1/129, 1/130, 1/132, 1/168, 1/172, 1/173, 1/200, 1/207, 1/219, 1/238, 1/242, 1/250, 1/291, 1/344, 1/350)

musâhib huddâmları: (Ar. *musâhib* + Ar. *huddâm* + T. *-ları*) Musahip hizmetçileri. (1/114)

musâhibe: (Ar. *musâhibe*) “Musahibin dişili; nedime.” (ÖTS, 2007: III, 3314) (1/129, 1/130, 1/131, 1/172, 1/173, 1/201)

musâhib-i şehriyârî: (Ar. *musâhib* + Far. *-i* + Far. *şehr* + Far. *-i* + Far. *yâr* + Ar. *-î*) Padişah musahibi. (1/104, 1/111, 1/112, 1/114, 1/117, 1/341, 1/361)

münâdim: (Ar. *münâdim*) “Eskiden kralları, padişahları hoş sözlerle eğlendiren kimseye verilen ad; nedim.” (ÖTS, 2007: III, 3371) (1/115)

nedîm: (Ar. *nedîm*) “Yüksek makamdaki kişileri hoş sözlerle, güzel fıkra ve hikâyelerle eğlendiren kimse.” (TS, 2011: 1760) (1/10, 1/11, 1/107, 1/112, 1/115, 1/117, 1/161, 1/164, 1/172, 1/177, 1/350, 1/351)

nedîm-i hâs: (Ar. *nedîm* + Far. *-i* + Ar. *hâss* > *hâs*) Padişahın özel nedimi. bkz. nedîm (1/13, 1/46, 1/78, 1/113, 1/115, 1/117, 1/351)

nedîm-i hâssu'l-hâs: (Ar. *nedîm* + Far. *-i* + Ar. *hâssu'l* + Ar. *hâss* > *hâs*) Haslar hası nedim. bkz. nedîm (1/117)

nedîm-i nâb: (Ar. *nedîm* + Far. *-i* + Far. *nâb*) Şarap meclisine girip sohbet arkadaşlığı yapan nedim. bkz. nedîm (1/115)

nedîm-i şehriyârî: (Ar. *nedîm* + Far. *-i* + Far. *şehr* + Far. *-i* + Far. *yâr* + Ar. *-î*) Padişah nedimi. bkz. nedîm (1/116)

nedîm-i vüzerâ ve a'yân: (Ar. *nedîm* + Far. *-i* + Ar. *vüzerâ* > *vüzerâ* + Ar. *ve* + Ar. *a'yân*) Vezir ve ileri gelenler nedimi. bkz. nedîm (1/341)

pâdişâh musâhibleri: (Far. *pâd* + Far. *-i* + Far. *şâh* + Ar. *musâhib* + T. *-leri*) Padişahın sohbet arkadaşları. (1/220)

Spora dayalı gösterilerle ilgili isimlendirmeler

pehlivân: (Far. *pehlivân*) “Güreşçi.” (ÖTS, 2007: IV, 3810) (1/9, 1/72, 1/77, 1/102, 1/109, 1/119, 1/120, 1/121, 1/159, 1/175, 1/186, 1/195, 1/207, 1/240, 1/241, 1/263, 1/277, 1/287, 1/306, 1/310, 1/313, 1/315, 1/316, 1/331, 1/338, 1/339, 1/347, 1/348, 1/350, 1/351, 1/352, 1/353, 1/354)

Arab u Acem ve Hind ü Yemen pehlivânları: (Öza. *Arab* + Far. *u* + Öza. *Acem* + Ar. *ve* + Öza. *Hind* + Far. *ü* + Öza. *Yemen* + Far. *pehlivân* + T. *-ları*) Arap, Acem, Hint ve Yemen güreşçileri. (1/338)

pehlivânân-ı küşte-gîrân: (Far. *pehlivân* + Far. *-ân* + Far. *-ı* + Far. *küşti* > *küşte* + Far. *-gîr* + Far. *-ân*) Güreşçi pehlivanlar; Evliya Çelebi'nin açıklamasına göre bunlar birbirleriyle güreş tutup çeşitli oyunlar oynarlar. (1/8, 1/316)

pehlivân-ı sîmyâyî: (Far. *pehlivân* + Far. *-ı* + Ar. *sîmyâ* > *sîmyâ* “harflerin, sayıların bir takım gizli güçler taşıdığına inanan, varlığın özünü kavramak için onları bilmenin gerektiğini savunan görüş.” (ÖTS, 2007: IV, 4246-4247) + Ar. *-(y)î*) Simya oyuncusu. (1/353)

ser-çeşme-i bâzbâzân-ı pehlivânân: (Far. *ser* + Far. *çeşme* + Far. *-ı* + Far. *bâz* + Far. *-bâz* + Far. *-ân* + Far. *-ı* + Far. *pehlivân* + Far. *-ân*) Oyuncuların başı, başkanı. (1/173)

ser-çeşme-i küşte-gîrân: (Far. *ser* + Far. *çeşme* + Far. *-ı* + Far. *küşti* > *küşte* + Far. *-gîr* + Far. *-ân*) bkz. ser-çeşme-i pehlivânân (1/72)

ser-çeşme-i pehlivânân: (Far. *ser* + Far. *çeşme* + Far. *-ı* + Far. *pehlivân*) Güreşçilerin başı, başkanı. (1/338, 1/348)

tekye pehlivânları: (Ar. *tekye* “güreşçilerin eğitim yaptıkları yer.” + Far. *pehlivân* + T. *-ları*) Tekkede güreş tutan güreşçiler. (1/72)

SONUÇ

Evliya Çelebi Seyahatnamesi 17. yüzyıl İstanbul'undaki sosyal ve kültürel hayat hakkında zengin bir malzeme sunmaktadır. Bu malzemelerden biri de meslek adları ile ilgilidir. Özellikle Seyahatname'nin birinci cildi meslek adları konusunda geniş bir veriye sahiptir. Dolayısıyla bu çalışmada Seyahatname'nin birinci cildinden tespit edilen meslek adlarından müzik, eğlence ve gösteri hayatıyla ilgili meslek adları üzerinde durulmuş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Seyahatname'nin birinci cildinde müzik, eğlence ve gösteri hayatıyla ilgili 238 adet meslek adı tespit edilmiştir. Bunları altı gruba ayırmak mümkündür. Herhangi bir müzik aletini çalan kişilerle ilgili 139 çeşit meslek adı verilmiştir. Oyun yaparak gösteriye dayanan meslek adları ise 61 adettir. Sesli olarak şarkı, türkü vb. söyleyen kimselere verilen meslek adları 6 adet; eğlence yapılan mekânlarda çalışan veya bulunan kişilere verilen meslek adları 10 adet; dostluk, yakın arkadaşlık, sohbet arkadaşlığı ile ilgili isimlendirmeler 13 adet; spora dayalı gösterilerle ilgili isimlendirmeler 8 adettir. Seyahatname'nin birinci cildinde müzik, eğlence ve gösteri hayatıyla ilgili meslek adlarından 84 tanesinde *+cı* / *+cu* meslek yapma eki kullanılmıştır. *Şeşhaneci*, *çöğürcü*, *hayâl-i zılcı*, *kanuncu*, *karadüzenci*, *kemançeciyan* vb. Herhangi bir müzik aletini çalan anlamındaki Farsça *sâzende* veya *sâzendegân* kelimesiyle yapılmış 77 meslek adı tespit edilmiştir: *sâzendegân-ı avvâd* (ut çalan sanatçılar), *sâzendegân-ı çengciyan* (çeng denilen sazı çalan sanatçılar), *sâzendegân-ı kanunciyân* (kanun çalan sanatçılar) vb. Farsça bir ek olan *-bâz* (oynayan) özellikle gösteri yapan sanatçılara meslek adı yapmada sıkça kullanılmıştır. Bu şekilde 48 meslek adı bulunmaktadır. *Cânbâz* (canı ile oynayan), *çemberbâz* (çember ile oyun yapan), *âyinebâz* (ayna ile çeşitli oyunlar yapan) vb. Farsça “vuran, çalan” anlamına gelen *-zen* veya *-zân* eki ile yapılmış meslek adı ise 11 adettir: *zurnazân* (zurna çalan), *nakarezân* (nakkare çalan), *neyzen* (ney çalan) vb.

Günümüz Türkiye Türkçesinde başhemşire, başmüdür, usta başı gibi baş ile yapılan meslek adları Seyahatnâme'de de dikkat çekmektedir. Seyahatnâme'de bu şekilde müzik, eğlence ve gösteri hayatıyla ilgili baş ile yapılan 6 adet meslek adı bulunmaktadır: *Zurnacı başı*, *baş şarkıcı*, *baş kuklabaz* vb. Meslek adı yapmada baş kelimesiyle aşağı yukarı aynı görevde kullanılan Farsça *ser-* kelimesiyle de az da olsa meslek adları yapılmıştır. Bu şekilde 7 adet meslek adı bulunmaktadır: *ser-hânendegân* (hanendelerin başkanı), *ser-i mehterân* (mehter başı) vb. 238 meslek adından 107 adeti Farsça izafet terkibi

yapısındadır: *serkâr-ı sâzendekâr* (sazendeleri başı), *sâzende-i tablbazcıyân* (tablbaz denilen kuş davulunu çalan sanatçı), *sâzende-i sünderciyân* (on bir telli Kürt çalgısını çalan sanatçılar) vb.

Türkçe isim tamlaması yapısında 30 meslek adı bulunmaktadır: *tekye pehlivanları*, *sâzende başı*, *pâdişah musahibleri* vb.

Meslek adı yapmak üzere; Türkçe +CI /+CU (isimden isim yapan), -ICI / -UCU (fiilden isim yapan) ekler; Farsça +bâz, +fürûşân, +ende, +hân, +kâr, +zen, +zân ekleri; Arapça nispet î'si, kullanılmıştır. Meslek adlarının çokluğunu ifade etmek için bazen Türkçe +lar /+ler, bazen Farsça +ân, +gân eklerini kullanmıştır: *sâzendegân-ı tanburciyân*, *sâzende-i düdükcüyân*, *sûrciyân*, *ser-hânendegân*, *çalıcılar*, *meyhâne erbâbları* vb.

Seyahatnâme'de geçen eğlence hayatı ile ilgili bu meslek adlarının bugün büyük çoğunluğunun unutulduğunu ya da değişikliğe uğradığını söylemek mümkündür. *Davulcu*, *cambaz*, *tanbûrî*, *oyuncu* gibi meslek adları bugün de yaşamakla beraber *mührebâz*, *perendebâz*, *sâzende-i balabanciyân* gibi meslek adları bugün kullanılmamaktadır. Farsça tamlama biçimindeki meslek adlarının bugün tamamına yakınının kullanımdan düştüğünü onların yerine Türkçe yapıların hâkim olduğunu söylemek mümkündür.

KISALTMALAR

Ar.: Arapça

Erm.: Ermenice

Fr.: Fransızca

Far.: Farsça

İt.: İtalyanca

KBS: Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü

ÖTS: Ötüken Türkçe Sözlük

Öza.: Özel ad

Rum.: Rumca,

T.: Türkçe

TAS: Tarama Sözlüğü

TDTS: Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü

TES: Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü

TS: Türkçe Sözlük

vb.: Ve başkaları, ve benzerleri, ve bunun gibi

Yans.: Yansıma sözcük

KAYNAKÇA

Akalın, Ş. H. (2011). *Seyyâh-ı âlem Evliya Çelebi*. TDK Yayınları.

Clauson, S. G. (1972). *An etymological dictionary of pre-thirteenth-century Turkish*. Oxford University Press.

Çağbayır, Y. (2007). *Ötüken Türkçe sözlük*. Ötüken Yayınları.

Çelik Şavk, Ü. (2011). *Sorularla Evliya Çelebi insanlık tarihine yön veren 20 kişiden biri*. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.

- Dağlı, Y., Kahraman, S. A. (1999). *Evliya Çelebi seyahatnâmesi (3. Kitap)*. Yapı Kredi Yayınları.
- Dağlı, Y., Kahraman, S. A. (2001). *Evliya Çelebi seyahatnâmesi (4. Kitap)*. Yapı Kredi Yayınları.
- Dağlı, Y., Kahraman, S. A.; Sezgin, İ. (2001). *Evliya Çelebi seyahatnâmesi (5. Kitap)*. Yapı Kredi Yayınları.
- Dağlı, Y., Kahraman, S. A., Dankoff, R. (2003). *Evliya Çelebi seyahatnâmesi (7. Kitap)*. Yapı Kredi Yayınları.
- Dağlı, Y., Kahraman, S. A., Dankoff, R. (2005). *Evliya Çelebi seyahatnâmesi (9. Kitap)*. Yapı Kredi Yayınları.
- Dağlı, Y., Kahraman, S. A., Dankoff, R. (2007). *Evliya Çelebi seyahatnâmesi (10. Kitap)*. Yapı Kredi Yayınları.
- Dankoff, R. (2010). *Seyyah-ı âlem Evliyâ Çelebi'nin dünyaya bakışı*. (Çev.: Müfit Günay). Yapı Kredi Yayınları.
- Dankoff, R. (2013). *Evliyâ Çelebi seyahatnâmesi okuma sözlüğü*. (Çev.: Semih Tezcan). Yapı Kredi Yayınları.
- Dankoff, R., Kahraman, S. A., Dağlı, Y. (2006). *Evliyâ Çelebi seyahatnâmesi 1. Kitap, Topkapı Sarayı Kütüphanesi, Bağdat 304 numaralı yazmanın transkripsiyonu – dizini*. Yapı Kredi Yayınları.
- Dankoff, R., Kahraman, S. A., Dağlı, Y. (2006). *Evliyâ Çelebi seyahatnâmesi (1. Kitap)*, Yapı Kredi Yayınları.
- Develliođlu, F. (2008). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lügat*. Aydın Kitabevi.
- Dülger, E. (2006). *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'ndeki Büyü, Sihir ve Falın Halkbilimi Açısından Deđerlendirilmesi*. [Yüksek lisans tezi], Selçuk Üniversitesi.
- Eren, H. (1999). *Türk dilinin etimolojik sözlüğü*. Bizim Büro Basımevi.
- Gülensoy, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe sözcüklerin köken bilgisi sözlüğü*. TDK Yayınları.
- İlgürel, M. (1995). "Evliya Çelebi" *Diyanet İslam ansiklopedisi 11. Cilt ss. 529-533*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kurşun, Z., Kahraman, S. A., Dağlı, Y. (1999). *Evliyâ Çelebi seyahatnâmesi (2. Kitap)*, Yapı Kredi Yayınları.
- Kahraman, S. A., Dağlı, Y. (2002). *Evliya Çelebi seyahatnâmesi (6. Kitap)*. Yapı Kredi Yayınları.
- Kahraman, S. A. (2013). *Evliyâ Çelebi ile devr-i âlem*. TDK Yayınları.
- Kahraman, S. A., Dağlı, Y., Dankoff, R. (2003). *Evliya Çelebi seyahatnâmesi (8. Kitap)*. Yapı Kredi Yayınları.
- Şen, S. (2017). *Eski Türkçenin deyim varlığı*. TDK Yayınları.
- Şen, S. (2007). *Orhun, Uygur ve Karahanlı Metinlerindeki Meslekler Bağlamında Eski Türk Kültürü*, [Doktora tezi], Ondokuzmayıs Üniversitesi.
- Telli, B. (2021). *Söz varlığı Kahramanmaraş ve yöresi ağızları*. Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- TDK (Türk Dil Kurumu). (1996). *Türkçe sözlük*.